

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

Role původních obyvatel v cestovním ruchu

Případová studie inscenizace maorského umění na Novém

Zélandu v cestovním ruchu

Bakalářská práce

Autor: Monika Hiesböcková
Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: Ing. Martina Pásková, Ph.D.

Hradec Králové

Červen 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 26.7.2016.

Monika Hiesböcková

Poděkování:

Děkuji Ing. Martině Páskové, Ph.D., za vedení, cenné rady, připomínky a odborný dohled této bakalářské práce.

Dále děkuji Janě Kulhánkové, Ph.D., za poskytnutí cenných materiálů a literatury.

Poděkování patří také zúčastněným, kteří se podíleli na strukturovaných rozhovorech.

V neposlední řadě děkuji své rodině za pochopení a podporu při studiu.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá působením, dopadem a vnímáním etnografického cestovního ruchu na nehmotné maorské dědictví Nového Zélandu. V teoretické části jsou představeny etnografický cestovní ruch, kulturní dědictví hmotné i nehmotné, dále také sociální a kulturní efekty cestovního ruchu. V aplikační části jsou v rámci kvalitativního výzkumu zjišťovány dopady etnografického cestovního ruchu na maorské umění a vnímání těchto dopadů ze strany návštěvníků Nového Zélandu. Jako součást tohoto výzkumu byla zpracována případová studie v lokalitě Rotorua na severním ostrově Nového Zélandu. Město Rotorua je známé svým kulturním životem, provozováním tradičního maorského umění a svébytným způsobem života původních obyvatel. Na základě syntézy zjištěných poznatků a předchozí teoretické znalosti je sestaven schematický obraz ilustrující vlivy etnografického cestovního ruchu na maorské umění a související percepce návštěvníků, s důrazem na jev označovaný jako inscenizace.

Klíčová slova: Nehmotné dědictví, Maoři, etnografický cestovní ruch, inscenizace, původní obyvatelé, tradiční znalosti, Rotorua

Annotation

Title: The Role of Indigenous Peoples in Tourism.

This thesis deals with the effects, impact and perception of ethnographic tourism on the intangible heritage of the Maori of New Zealand. The theoretical part presents ethnographic tourism, cultural heritage, tangible and intangible, as well as social and cultural effects of tourism. Subsequently in the second section qualitative research has been carried out to investigate the effects of ethnographic tourism in Maori art and the perception of these impacts by visitors in New Zealand. Case study in Rotorua on the North Island of New Zealand is included in

this research. Rotorua city is famous for its cultural life, traditional Maori arts workshops and for showing the distinct way of life of indigenous people. After analysing the findings as well as the theoretical knowledge, a schematic picture, illustrating the effects of ethnographic tourism on Maori arts, was compiled. Furthermore perception of visitors was also acknowledged in particular with an emphasis on the phenomenon known as inscenization.

Key words: cultural heritage, Maori, ethnographical tourism ,inscenization, traditional knowledge, Indigenous peoples, Rotorua

Obsah

1	Úvod.....	1
1.1	Důvod výběru tématu práce.....	1
1.2	Cíl práce.....	2
2	Metodický postup.....	2
2.1	Postup zpracování práce a výzkumné přístupy	2
2.2	Výzkumné cíle.....	4
2.3	Výzkumné otázky	5
3	Teoretická východiska	6
3.1	Kultura.....	6
3.1.1	Kulturní dědictví	7
3.1.1.1	Hmotné kulturní dědictví	10
3.1.1.2	Nehmotné kulturní dědictví.....	10
3.2	Teorie sociální směny.....	13
3.3	Etnografický cestovní ruch.....	14
3.3.1	Dopady etnografického cestovního ruchu na nehmotné dědictví.....	15
3.4	Vlivy cestovního ruchu.....	16
3.4.1	Žádoucí vlivy cestovního ruchu	16
3.4.2	Nežádoucí vlivy cestovního ruchu	17
3.4.3	Socio - kulturní efekty.....	17
3.4.4	Sociální efekty.....	18
3.4.4.1	Demonstrační efekt.....	18
3.4.4.2	Duální společnost.....	18
3.4.4.3	Turistická iritace	19
3.4.5	Kulturní efekty.....	20
3.4.5.1	Inscenizace	20

3.4.5.2	Akulturace.....	21
3.4.5.3	Folklorizace	21
3.4.5.4	Stereotypizace kultury.....	22
3.4.5.5	Komodifikace zdrojů.....	22
3.4.5.6	Komericializace zdrojů cestovního ruchu	23
3.4.6	Ekonomické a infrastrukturální efekty	23
3.4.7	Etnické efekty.....	24
3.4.8	Urbanistické efekty	24
4	Případová studie Rotorua	26
4.1	Charakteristika šetřeného území.....	26
4.1.1	Nový Zéland	26
4.1.2	Rotorua	28
4.1.2.1	Fyzicko – geografická východiska	28
4.1.2.2	Historická východiska.....	30
4.1.2.3	Cestovní ruch.....	32
4.1.2.4	Turistické cíle v Rotorua	36
4.2	Původní obyvatelé – Maoři.....	37
4.2.1	Maorská kultura a společnost.....	37
4.2.2	Maorské dědictví.....	40
4.2.2.1	Maorské umění - Válečný tanec Haka	42
4.2.2.2	Maorské umění - Tradiční příprava jídla Hangi.....	45
4.2.2.3	Maorské umění - Tetování Moko	48
4.2.2.4	Maorské umění – Řezbářství.....	52
5	Průběh a výsledky šetření.....	56
5.1	Sběr informací a zpracování dat.....	56
5.2	Výsledky šetření a jejich zpracování.....	57

5.2.1	Zpracování strukturovaných rozhovorů	58
5.2.1.1	Kategorie Nový Zéland.....	58
5.2.1.2	Kategorie původní obyvatelé Maoři.....	59
5.2.1.3	Kategorie Maorské umění.....	61
5.2.1.4	Kategorie inscenizace.....	63
6	Shrnutí výsledků.....	65
7	Doporučení	69
8	Závěr.....	70
9	Seznam použité literatury.....	71
10	Přílohy.....	79

Seznam obrázků

Obr. 1 Tématické okruhy výchovy ke vztahu ke kulturně historickému dědictví.....	8
Obr. 2 Cookův průliv.....	27
Obr. 3 Ledovec Fox.....	28
Obr. 4 Milford Sound.....	28
Obr. 5 Ngararatuataka cooking pool	29
Obr. 6 Bublající jezírko	29
Obr. 7 Jezírko Artist's Palette.....	30
Obr. 8 Gejzír	30
Obr. 9 Gejzír Waimangu 1903.....	30
Obr. 10 Gejzír Waimangu 2011	30
Obr. 11 Muzeum umění a historie - Te Whare Taonga o Te Arawa	31
Obr. 12 Bath House 1908.....	31
Obr. 13 Moc cestovního ruchu	35
Obr. 14 Přivítání v Ohinemutu.....	37
Obr. 15 „Žijící“ vesnice Ohinemutu	37
Obr. 16 Maor	38
Obr. 17 Ukázka řezbářství v Rotorua	41
Obr. 18 Kapa haka, Waitangi Day 1947	42
Obr. 19 Kapa haka, představení v Rotorua	43
Obr. 20 Kapa haka.....	43
Obr. 21 Moderní pojetí Haka – All Blacks	45
Obr. 22 Tradiční způsob přípravy Hangi	46
Obr. 23 Moderní způsob přípravy Hangi	47
Obr. 24 Ukázka tetované hlavy Maora.....	50
Obr. 25 Tetování zachycené G. Lindauerem	50
Obr. 26 Ženské tetování	51
Obr. 27 Mužské tetování	51
Obr. 28 Ukázka maorského tetování	51
Obr. 29 Ukázka řezbářství kánoe.....	52

Obr. 30 Ukázka řezbářství kánoe.....	52
Obr. 31 soška Hei-Tiki.....	53
Obr. 32 Ukázka řezbářské výuky v Rotorua.....	54
Obr. 33 Ukázka řezbářství v Rotorua.....	54
Obr. 34 Vlivy etnografického cestovního ruchu na návštěvníka.....	67
Obr. 35 Dopady cestovního ruchu na maorské nehm. dědictví v Rotorua.....	68

Seznam tabulek

Tab. 1 Doxeyho index iritace.....	19
Tab. 2 Národnostní složení.....	32
Tab. 3 Počet příjezdů návštěvníků Nového Zélandu za rok 2016.....	34
Tab. 4 Výzkumné otázky a odpovědi na ně.....	66

Seznam grafů

Graf 1 Počet příjezdů návštěvníků za rok.....	35
---	----

1 Úvod

1.1 *Důvod výběru tématu práce*

V dnešní technické době a v rychlém konzumním způsobu života se lidé začínají vracet ke svým kořenům. Společnost má tendenci k návratu přirozena, pocitu sounáležitosti s krajinou. V dnešní společnosti se formuje zájem o tradice a tradiční společenství s dochovaným životním stylem.

Téma této bakalářské práce řeší vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu na nehmotné maorské dědictví ve městě Rotorua ze strany návštěvníků cestovního ruchu. Autorka na Novém Zélandu pobývala celý rok 2008, několik měsíců zde pracovala a poté procestovala Severní a Jižní ostrov. Poznávala místní přírodu, kulturu a společnost. Měla možnost navštívit více i méně známé návštěvnické cíle. Zúčastnila se prezentace válečného tance Haka, tradiční přípravy pokrmů Hangi a viděla při práci mistry řezbáře. Největším zážitkem bylo pro autorku vidět tančit maorské muže na ulici a vidět maorského tatéra v akci. Tato cílová skupina původních obyvatel ji fascinuje a je pro její výzkum velice příhodná.

Je nezbytné, aby lidstvo zachovávalo a ochraňovalo nehmotné kulturní dědictví, které je předáváno z generace na generaci, aby udržovalo zvyky a tradice nejen své, ale i tradice původních obyvatel.

Podle antropologů je kultura souhrn zvyklostí a schopností, které člověk získává jako člen dané společnosti (Montoussé a Renouard 2005). Dále považují kulturu za základní jednotku, jejímž prostřednictvím lze vysvětlit fungování celé společnosti. Proto je důležité zachovávat tradice a zvyky společnosti nejen naší – moderní, ale i té původní.

1.2 Cíl práce

Tato bakalářská práce se zabývá tradičním uměním v maorské kultuře, etnografickým cestovním ruchem a jeho vnímáním návštěvníky Nového Zélandu.

Cílem práce je zjištění dopadu etnografického cestovního ruchu na maorské nehmotné dědictví na Novém Zélandu z pohledu návštěvníka. Zda kulturní dědictví původních obyvatel Nového Zélandu je skutečnou živou tradicí, nebo jen událostí vytvořenou profesionály pro rozvoj cestovního ruchu. Cílem teoretické části bylo zmapovat dosavadní dostupné poznatky a teorie v oblasti působení etnografického cestovního ruchu a souvisejících socio-kulturních jevů. Záměrem aplikační části práce byla analýza problematiky dopadů etnografického cestovního ruchu na maorské imateriální dědictví oblasti Rotorua na Novém Zélandu, zejména problému inscenizace nehmotného kulturního dědictví původních obyvatel v této lokalitě. Konkrétním dílčím cílem bylo zjistit, jak vnímají dopady cestovního ruchu na nehmotné maorské dědictví jak je tanec Haka, řezbářství, maorské tetování Moko či příprava pokrmů Hangi, návštěvníci Nového Zélandu.

2 Metodický postup

2.1 Postup zpracování práce a výzkumné přístupy

Autorka v dané destinaci pobývala od roku 2007 do roku 2008. V prvních měsících pracovala ve vinařství v oblasti Hawke Bay, konkrétně v městě Napier. Zbýlých šest měsíců cestovala napříč severním a jižním ostrovem. Nejdelší zastávkou byla oblast Milford Sound na jižním ostrově a město Rotorua na ostrově severním. Na základě pozorování původních obyvatel se zrodila touha dozvědět se o tomto etniku něco víc. Harmonogram bakalářské práce spočíval v první řadě v nastudování a analýzy dostupných knižních a webových zdrojů. Dalším předmětem bylo zvolení výzkumných přístupů, kdy autorka při zpracování

strategie výzkumu usilovala o získání rozhovorů s deseti návštěvníky a s pěti původními obyvateli. Získání strukturovaných rozhovorů s původními obyvateli se bohužel nezdařilo ([viz kapitola č. 5.1](#)). Metoda kvalitativního výzkumu spočívala v přednostním výzkumu řízených strukturovaných rozhovorů s deseti informátory ([viz kapitola č. 5.1](#)).

Výzkum prováděný v rámci této bakalářské práce má podobu etnografického kvalitativního výzkumu. Zachycuje vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu se zaměřením na incenzizaci ze strany návštěvníků Nového Zélandu. Snaží se odpovědět na otázky jak návštěvníci Nového Zélandu vnímají tradiční umění Maorů, ale také jak samotné původní obyvatelé této destinace.

Metodologií byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu. Podle Trouсила, Jašíkové (2015:120), *„jde v kvalitativním výzkumu především o interpretaci problému pohledem samotných aktérů.“*

Kvalitativní výzkum byl vystavěn na třech metodách. Primární metoda byla metoda přímého pozorování, kdy autorka pobývala na Novém Zélandu v letech 2007-2008 a měla možnost se zúčastnit přípravy jídla Hangi, vidět pracovat mistry řezbáře či válečný tanec Haka.

V rámci vlastního primárního výzkumu se snaží naléz odpovědi na otázky ([viz kapitola č. 2.2.](#)), sekundární metodou byla obsahová analýza textů a dostupných zdrojů, které se týkaly zkoumaného problému. Nastudovanou literaturou byly vysvětleny definice používaných pojmů. Ideovým pramenem pro tuto práci byla kniha *Ki Te Whaiao – an introduction to Maori culture and society* od Ka'ai a kol(2004), která autorce pomohla se ponořit do uvažování původních obyvatel a jejich způsobu života a práce *Udržitelnost cestovního ruchu* od Páskové (2014a).

Nejdůležitější metodou pro tento výzkum byly strukturované rozhovory s otevřenými otázkami, realizované s návštěvníky Rotorua. Pro rozhovory byl předem připravený scénář otázek. První část byla zaměřena na důvody odjezdu do dané destinace, další otázky se týkaly vnímání původních obyvatel a jejich

tradičního umění. Autorka zjišťovala, do jaké míry se jedná o inscenizaci při prezentaci tradičního maorského umění a za tímto účelem pracovala s 10 informátory technikou nabalování sněhové koule. Cílem této techniky je podle Dismana (2011:304) „*nasytit seznam určitých jedinců.*“ V příloze bakalářské práce je přepsán jeden rozhovor s návštěvníkem dané destinace. Skupina návštěvníků - informátorů bude označována písmeny A-I. Poté byly rozhovory analyzovány formou kódování a vyhodnoceny výsledky. Primární data byla převedena do význačných jednotek. Poté byly jednotkám přiřazeny názvy. Podle Švaříčka a Šed'ové (2007:211) „*je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník pracuje.*“ Primární data představovaly rozhovory, jež byly převedené do textu. Dále bylo pracováno s textem tak, že byly vynechány nepodstatné slova a věty. Následně byl text rozdělen na odstavce, věty či samotná slova. Poté probíhala kontrola textů a podle četnosti výskytu jevů autorka přiřazovala těmto jevům tzv. kódovací jednotky. Na základě velkého množství kódů a podobností začaly vznikat 4 kategorie ([viz kapitola č.5.1](#)), sestavené pro potřeby daného výzkumu. Kategorie byly sestavené do postupné linky tak, aby následovaly položené výzkumné otázky. Text byl poté sestaven jako převyprávění obsahu jednotlivých kategorií.

2.2 Výzkumné cíle

Stěžejním cílem této bakalářské práce je pomocí případové studie odhalit vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu na maorské nehmotné dědictví, konkrétně je práce zaměřena na zjišťování percepce ze strany návštěvníků. Zvláštní důraz je kladen na zkoumání percepce případných projevů inscenizace. Záměrem bylo zjistit, zda návštěvníci vnímají prezentaci tradičního umění původních obyvatel pouze za komerční aktivitu spojenou s cestovním ruchem, nebo zda ji vnímají autenticky.

2.3 Výzkumné otázky

- 1) Je důvodem pobytu pro návštěvníky Nového Zélandu tradiční maorské umění?
- 2) Jak jsou vnímáni původní obyvatelé Nového Zélandu návštěvníky?
- 3) Je vnímáno tradiční maorské umění pozitivně?
- 4) Znají návštěvníci nejznámější formy tradičního maorského umění (tanec Haka, tetování Moko, způsob přípravy jídla Hangi, řezbářství)?
- 5) Vnímají návštěvníci Nového Zélandu formu prezentace tradičního maorského umění jako inscenizaci?

3 Teoretická východiska

Mezi vědecké disciplíny, které byly využity v této práci, patří v první řadě antropologie a sociologie. Dalšími vědními disciplínami byly regionální geografie a kulturologie. Hlavními koncepty těchto vědeckých disciplín, jež byly v práci použity, jsou sociologická teorie společenské směny a antropologická teorie kulturní změny (teorie difúze).

3.1 Kultura

Je zřejmé, že žádná dosud platná teorie definice kultury nebude mít universální platnost (Šubrt a kol. 2008).

Antropolog Soukup (2009) uvádí, že sociální antropologie se zabývá problémem kultury. Antropologie se podle Soukupa (2009), snaží o hodnotovou neutralitu, to znamená, že nerozlišují kultury, potažmo společnosti na horší či lepší, nehodnotí je. Antropologie se snaží kulturu popisovat, analyzovat a na základě poznání kultur jednotlivých společností se snaží formulovat teorie o tom, co je kultura jako taková (Soukup 2009).

Mikuláščík (2010) chápe kulturu jako všeobecně uznávané obyčeje, zvyky, standardy, společenské hodnoty, morálku, zákony, které se dají vyjádřit v různých rituálech. Dále uvádí, že tyto zkušenosti se předávají z generaci na generaci a je vyžadováno jejich respektování. Mikuláščík (2010), vysvětluje kulturu jako produkt člověka a chápe ji jako protiklad přírody.

Kultura je tedy vše, co lidé dělají, co o tom říkají a co si o tom myslí – dá se říci, že je to komplex jevů, které zahrnuje oblasti jazyka, morálky, vědění, víry, směny, práva, umění, výchovy a zvyků (Buryánek 2001:online).

Dle Buryánka (2001:online) je v současném antropologickém myšlení kultura definována šesti základními charakteristikami:

- Integrovaná,
- Naučitelná,
- Adaptivní,
- Negenetická,
- Symbolická,
- Sdílená.

Je tedy zřejmé, že každá společnost má svoji kulturu a každá společnost má své kulturní dědictví hmotné či nehmotné. A je jen na každé společnosti, jak se svým dědictvím naloží.

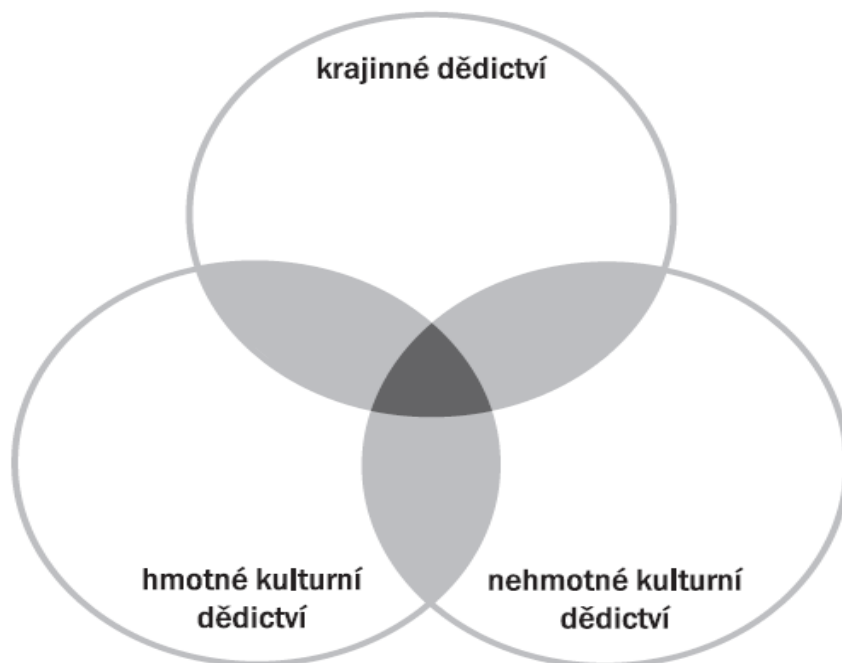
3.1.1 Kulturní dědictví

Kulturním dědictvím se zabývá množství autorů (např. Pásková (2014), Johnová (2008), Foltýn (2008), Heřmanová a Chromý (2009)). Jedni ho považují za dary pro budoucí generace, pro jiné má ekonomický význam ve smyslu rozvoje cestovního ruchu (Johnová 2008). Podle Páskové (2014a) lze „dědictví“ označovat za primární zdroje cestovního ruchu. Foltýn (2008) uvádí, že jde o prvky krajiny, duchovní a hmotnou kulturu. Kulturní dědictví popsal jako odkaz minulosti, který má být zachován pro budoucí generace. Podle Heřmanové a Chromého (2009) dědictví vyjadřuje měřítko hodnot společnosti. Dále poukazují, že vnímání reprodukce a interpretace umění je ovlivněno společností, jejich zájmy a společenskými událostmi, znaky populace a vztahem společnosti k prostoru.

Zelenka a Pásková (2012) uvádějí, že existenci kolektivní paměti, pospolitosti umožňuje formování kulturního dědictví.

Níže uvedené schéma znázorňuje okruhy výchovy ke kulturně historickému dědictví.

Obr. 1 Tématické okruhy výchovy ke vztahu ke kulturně historickému dědictví

Zdroj: převzato z Foltýn, D. a kol. (2008)

Na základě nutnosti ochrany památek, ať už hmotných či nehmotných, vydala Organizace spojených národů pro východu, vědu a kulturu – UNESCO- (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) úmluvu o světovém dědictví (Národní památkový ústav 2015:online). Stránky národního památkového ústavu uvádějí, že Úmluva byla přijata v roce 1972.

Tuto úmluvu doplňuje dodatek o ochraně přírodních a kulturních památek jednotlivých zemí. Na základě úmluvy byl zřízen Výbor pro světové dědictví a Fond světového dědictví pro obnovu prezentaci nejvýznamnějších světových památek,

(Národní památkový ústav 2015:online). Na seznamu jsou zapsány budovy i celá města, národní parky, hory, jezera. V roce 2015 bylo na seznamu světového dědictví 1031 položek ve 163 státech světa. Z toho 802 položek kulturního dědictví, 197 přírodního a 32 smíšeného (Národní památkový ústav 2015:online).

Na stránkách Národního památkového ústavu (2015:online) je uvedeno: „*Základním principem výběru památek do Seznamu světového dědictví je jejich mimořádná hodnota, jedinečnost, autenticita a celistvost.*“ Z toho vyplývá, že v seznamu nemohou být všechny hodnotné památky.

Dále vysvětluje, že na seznam světového dědictví komise zapíše pouze památky, které splňují jednu či více kritérií, jež stanovil výbor pro světové dědictví.

Kritéria požadavků pro kulturní památky jsou uvedena v článku 24 prováděcích směrnic Úmluvy (Národní památkový ústav 2015:online):

- Památka musí být dílo lidského génia,
- Památka musí mít unikátní a výjimečné svědecké postavení o kulturních zvycích, tradicích nebo o zaniklých či dosud existujících civilizacích,
- Technologický či architektonický typ budov, významný pro historické období lidstva,
- Ukázat vzájemnou propojenost lidských hodnot určitého historického období v určité oblasti světa (krajinářství, urbanismus, techniky, monumentálního umění nebo architektury),
- Hmatatelnost a přímost ve spojení událostí živých tradic, vírou či myšlenkami. Výtvoři literárními nebo uměleckými,
- Příklad tradičního lidského osídlení či využívání půdy a to hlavně tam, kde mohou být prvky narušeny v důsledku nezvratných změn.

Soukup (2000) uvádí, že kulturní jevy můžeme dělit na hmotné a nehmotné kultury. Kulturní jevy definuje jako nehmotné, to jsou zákony, pravidla, zvyky, tabu a mravní normy, dále to jsou ideje jako ideové směry a náboženství. Společenské instituce lidského chování, kognitivní a symbolické systémy (řeč, jazyk, písmo) a umění nehmotné povahy (tanec, hudba, literatura). Za jistých podmínek mohou být tyto jevy chráněny jako hmotné a nehmotné kulturní dědictví (Soukup 2000).

3.1.1.1 Hmotné kulturní dědictví

Podle Seifertové a kol. (2013), je prioritním úkolem cestovního ruchu zachování vztahu mezi udržitelným rozvojem a užíváním kulturního dědictví lidstva cestovním ruchem. Poukazuje na nutnost udržet kulturní dědictví pro budoucí generace.

Čerňanský (2013:online), považuje za památky kulturního dědictví již existující či zaniklé sídelní lokality, areály budov, soubory staveb či jednotlivé stavby, které se vyznačují unikátní světovou hodnotou z hlediska umění, dějin či vědy. Dále do památek náleží díla malířství, sochařství a dalších uměleckých řemesel.

3.1.1.2 Nehmotné kulturní dědictví

Pásková (2014a) diskutuje fakt, že lidstvo nedoceňuje imateriální odkaz minulých generací, ale zaměřuje se především na kulturní dědictví hmotné. Dále poukazuje, že zapsání hmotného či nehmotného dědictví na seznam Unesca zvýší tlak na území formou komerčních aktivit.

Unescopress (2016:online), roku 2001 v Paříži si představitelé organizace UNESCO uvědomili potřebnost ochrany i nehmotného kulturního dědictví. Vystavení seznamu nehmotného kulturního dědictví byla především snaha o jejich záchranu (Unescopress 2016:online).

Později byly na seznam v roce 2003 a 2005 přidány další tradice, zvyky a obyčeje daných zemí. Při zasedání poroty v roce 2005 pronesl generální ředitel organizace

UNESCO „*Tuto etapu nesmíme považovat za poslední krok, ale raději za okamžik zrození*“ (Matsuura 2015:online).

Nehmotné kulturní dědictví je především ohroženo dnešním způsobem života, jeho rychlostí, konzumem, globalizací a komercializmem.

V úmluvě o zachování nemateriálního kulturního dědictví z roku 2003, se pod pojmem nehmotného kulturního dědictví rozumí: vyjádření, zkušenosti, dovednosti, znázornění, znalosti tak i nástroje, artefakty, předměty (Ministerstvo zahraničních věcí 2015:online).

Dále se do nehmotného kulturního dědictví řadí kulturní prostory, které některé skupiny považují za součást svého kulturního dědictví. Nemateriální kulturní dědictví podporuje úctu k lidské tvořivosti a kulturní rozmanitosti. Zkušenosti, které se předávají z pokolení na pokolení, se mění vlivem doby a přírody, proto dávají komunitám pocit sounáležitosti s jejich historií (Ministerstvo zahraničních věcí 2015:online).

Dle Neubauerové (2009:online) je zachování těchto hodnot důležité nejen pro dnešní, ale hlavně pro budoucí generace. Vyzdvihuje tradice, zvyky, rituály, ať už to jsou písně, příběhy, znalosti lovu, tance, způsob pohřbívání či řezbářství, které v lidech vyvolávají pocit sounáležitosti s jejich komunitou a historií. Ukazuje ostatním způsob jejich života, a tím propojuje sounáležitost mezi komunitami. „*Základní psychickou potřebou člověka je pocit jistoty, který spočívá v tom, že se může spolehnout na očekávané*“ (Neubauerová 2009:online).

Románková (2016:online) vymezuje tyto oblasti nehmotného kulturního dědictví:

- Tradiční řemesla a dovednosti s tím spojené,
- Slavnostní události, rituály, obřady a společenské zvyklosti,
- Interpretační umění,
- Zkušenosti a vědomosti týkající se vesmíru a přírody,

- Ústní tradice včetně jazyka jakožto prostředku nehmotného kulturního dědictví.

Nehmotné kulturní dědictví, ať už interpretační umění, ústní tradice či rituály a obřady, vlastní jev společenský. Tyto jevy lze nalézt v každé kultuře v denním životě. Například tradiční rukodělná výroba je dle Woitscha (2004) definována jako souhrn výrobků rukodělných, která jsou proměnlivá místně, etnicky, časově i ekonomicky.

Jsou typická a rozpoznatelná z hlediska výtvarného, společenského a výrobního umění a vtiskují mu osobité rysy. Woitsch (2004) dále uvádí, že ruční výroba je zásadním a hlavním znakem tradiční lidové výroby. Z generace na generaci přecházela tradiční technologie, která je možná dnes velmi zastaralá, ale zato plně funkční. Rukodělnou výrobu považuje i za jev společenský, který ovlivňuje společenské vazby i vazby mezi generacemi (Woitsch 2004).

Neubauerová (2009:online) považuje za společenský jev i rituál, který má své místo v každé společnosti a kultuře. Uvádí, že každá kultura má rituály jiné a tak vytvářejí každou společnost tak jedinečnou. Významné lidské situace provázejí rituály, jež se časově opakují, dávají tedy společnosti určitý řád. Za rituály nelze považovat jen náboženské projevy, ale mohou se mezi ně řadit i např. svatba, pohřeb, svátky, festivaly, mše, průvody. Jedním z úzkých projevů posvátného rituálu je tanec, který je nejvíc spjat s přírodními kulturami (Neubauerová 2009:online)

Rituál nemá jasná vymezení a má několik stránek. Definic pro rituál je mnoho a proto není jednoduché se ztotožnit s jednou. Jak uvedl Campbell (2000:201), *„Krása obřadu...je krásou esenciální povahy jedinice. Účastí v rituálu, spojením mysli s touto krásou, kráčeje stezkami bohů, stáváme se dokonalejšími... Stezka bohů je cestou k trůnu síly uvnitř vlastní duše“.*

Dále pak antropolog Eriksen (2008:407) definuje rituál takto *„Rituál lze považovat za syntézu několika důležitých úrovní společenské reality: symbolické a sociální, individuální a kolektivní. Rituál obvykle odkrývá a snaží se vyřešit – na symbolické úrovni – rozpory ve společnosti“.*

Podle Tyllnera (2007) se slovo folklor používá pro označení jevů jako jsou projevy hudební, taneční, dramatické či slovesné. Tyllner (2007) označuje projevy formálně vyhraněné, jsou těsně spjaté se způsobem života a tradičním myšlením nositele. Folklor je společností chápán jako něco starodávného a ušlechtilého. Většina společnosti si představuje pod tímto pojmem různá pojetí jako je tanec, hudba, pohádky, pověsti i různé společenské události spojené s tradicí (Pavlivcová a Uhlíková 2011).

3.2 Teorie sociální směny

„Chování lidí pochopíme nejlépe tehdy, představíme si je jako neustálou směnu statků a služeb všeho druhu „ (Keller 2010:111).

Podle Kellera (2004) teorie sociální směny nabývala největšího rozmachu v 50. až 60. l. minulého století a uvádí, že se jedná o teorii, která si vypůjčila na zodpovězení otázek, jak je udržován řád společnosti, pojmy z klasické ekonomie. Hlavní myšlenkou této teorie je předpoklad, že lidské jednání lze vysvětlit jako sociální směnu Keller (2004). Představitel této teorie je George C.Homans. Tato teorie vysvětluje, že lidé směnují vše, nejen hmotné služby a statky, ale i lásku a přátelství (Keller 2004).

Podle teorie sociální směny nemůže být nikdo do výměny nucen, lidé do směny vstupují na základě svých potřeb a do směny, jež mají nějakou hodnotu či význam (Keller 2004). Dále uvádí, že společenský život je kalkul, lidé srovnávají své hodnoty, snaží se maximalizovat svůj zisk a očekávají výnos ze směny.

3.3 Etnografický cestovní ruch

Etnografie je věda, které je spolu s etnologií součástí kulturní antropologie. Dle Soukupa (2009) se tento obor antropologie zabývá výzkumem společnosti a kultury. Předmětem zájmu antropologů je popsat výzkum nezápadních kultur, též nazývaných přírodními národy, který se uskutečňuje pomocí terénních výzkumů (pozorování, dotazování). K tomu jim pomáhá etnografie a etnologie (Soukup 2009).

Nalézt definici pro obor etnografický cestovní ruch není snadné. Podle Soukupa (2009) je pro etnografický cestovní ruch stěžejním bodem existence etnika, které v daném regionu žil, žije a způsob jeho života je netradiční a unikátní svými tradicemi, zvyky a rituály. Je tedy nutné vymezit pojmy etnologie a etnografie. Podle Zelenky a Páskové (2012) je etnografie součást kulturní antropologie. Na základě terénního výzkumu sbírá data o lidských kulturách. Copains (2001) uvádí, že předmětem zájmu etnografie jsou vztahy vůči prostředí a prostoru jak přírodnímu, tak společenskému.

Na základě řeckého kořene (ethnos: skupina, lid) byly oba termíny vytvořeny a objevily se koncem osmnáctého století a na počátku století devatenáctého. Etnografie se zabývala hlavně tříděním jazyků. Dnes je pojem etnografie znám ve významu popisu faktů. Heřmanová a Chromý (2009) interpretují etnografii jako studium lidové kultury prostých lidí. Studium se stávají především etnograficky, národopisně či kulturně specifické oblasti. Velmi často to jsou území zasažená civilizačním projevem jen v malé míře. Dále Heřmanová a Chromý (2009) uvádí, že cílem studia jsou zvyky (oslava zrození a smrti) a zchovalé stavby (obydlí domorodců, náboženské prostory).

Terénním výzkumem se zabývá Eriksen (2008), který ho popisuje jako výzkum náročný jak odborně, tak i po lidské stránce. Dále uvádí, že pro etnografa není jednoduché se do způsobu života místní komunity začlenit.

Zelenka a Pásková (2012) popisují etnologii jako vědu, která je součástí kulturní antropologie. Etnologie porovnává různé kultury na základě zpracovaných faktů etnografie. Dále se zabývá více rasologickým smyslem při klasifikaci lidských plemen (Copans 2001). Dříve byla etnologie vědou, která rekonstruovala dějiny lidstva. Předmětem zkoumání a symbolem podstaty disciplíny je „*cesta tam a zpět mezi dvěma nebo více světy*“ (Copans 2001:12). Předmětem zkoumání etnologie dnes jsou: primitivové, tradice, kultura, etnika a komplexní společnosti. Marc Augé (1994:188-190) ve své knize píše „*Jiný, to jsem já sám, jednak proto, že „jiní“ mají také právo se vyjádřit*“.

Sociální svět je v nitru každého jedince a zředit identitní odkazy, které dávají podklad pro rysy civilizace, pohlaví, osobnosti a kultury (Copans 2001).

3.3.1 Dopady etnografického cestovního ruchu na nehmotné dědictví

Denman (2005) uvádí dvě specifika dopadů v negativním a pozitivním smyslu. Podle něj je pozitivním dopadem, dopad ekonomický, který může zvýšit zaměstnanost místních a přinese do společnosti více finančních prostředků, další je pochopení daného prostředí a kultury návštěvníky. Na druhou stranu poukazuje na mnoho dopadů negativních. Hrozí lokální až globální znečištění, narušení již tak křehkých ekosystémů a v neposlední řadě je zde vyvíjen značný tlak na místní komunitu a může v daném prostředí dojít k narušení tradičního společenství. Podle Denmana (2005) by udržitelný cestovní ruch měl navádět k respektování socio-kulturní autenticity a zachování kulturního dědictví a tradičních hodnot.

3.4 Vlivy cestovního ruchu

3.4.1 Žádoucí vlivy cestovního ruchu

Žádoucími vlivy cestovního ruchu se zabývá několik autorů, avšak Kotíková (2013) považuje vyzdvihování pozitivních vlivů cestovního ruchu za neúměrné.

Podle Kotlíkové (2013) je cestovní ruch jakýsi lék na problémy rozvoje měst, lokalit či regionů, ne ale každá destinace dokáže využít svoji kapacitu. Naopak Víturka (2010) popisuje přínosy nejenom ekonomické a sociální, ale i žádoucí vlivy na rozvoj komunální a dopravní infrastruktury. Podle Páskové (2014a) patří mezi žádoucí vlivy cestovního ruchu:

- Podpora drobného a alternativního zemědělství,
- Využívání upadajících areálů (církevní a vojenské),
- Nabídka zaměstnání v inovativních službách cestovního ruchu,
- Intenzita ochrany krajiny,
- Udržitelnost krajiny,
- Podpora obnovitelných zdrojů,
- Zvyšování přístupnosti krajiny i pro místní obyvatele (cyklostezky).

Kesner (2005) zařazuje mezi měřitelné efekty cestovního ruchu:

- Přímé výnosy, podpora zaměstnanosti,
- Ekonomické revitalizace měst a obcí,
- Zdroj financí pro ochranu a rozvoj kulturního dědictví,
- Posilování pocitu hrdosti a vlastní identity komunity,
- Udržení a ochrana tradičních řemesel.

V 70. letech minulého století byla předmětem mnoha zahraničních diskuzí a článků oblast dopadů cestovního ruchu řady ekonomů, sociologů a geografů (Pásková 2014a). Podle ní lze dopady podnětené cestovním ruchem zařadit do šesti primárních odvětví prostředí destinace: ekologické, ekonomické, fyzické,

psychologické, socio-kulturní a institucionální. Nežádoucí dopady cestovního ruchu nejsou pouze v atraktivních a exotických destinacích. Většinou jsou narušovány destinace s citlivými společenskými systémy či destinace křehkých ekosystémů (Pásková 2014a).

Cestovní ruch, dle Páskové (2014) musí být profesionálně řízen všemi představiteli destinace za pomoci destinačního managementu, aby přinášel spíše pozitivní efekty.

3.4.2 Nežádoucí vlivy cestovního ruchu

Dnešní konzumní styl života mění negativně nejen obyvatele, ale také krajinu kolem nás. Křížek a Neufus (2014) považují za negativní faktor cestovního ruchu zásah do života rezidentů ve smyslu potlačení kulturní identity. Dochází zde k netoleranci až nacionalismu.

Ovlivňování života dané komunity a jejich tradic, poškozování památek, vzrůstající polarizace, narušování životního stylu místních obyvatel, ztráta historické pravdivosti a autenticity či komercializace, to vše jsou podle Kesnera (2005), nežádoucí dopady cestovního ruchu. Tyto vlivy považuje výrazně viditelnější než vlivy žádoucí.

Dle Páskové (2014a) je část krajiny i kulturní identita „obětována“ cestovnímu ruchu a postupně jsou zařazována i další hlediska krajiny. *„Tím dochází k zániku základního atributu atraktivity cestovního ruchu- autenticity, původnosti artefaktů a projevů místní kultury a přírodních civilizací“*(Pásková 2014a:80).

3.4.3 Socio - kulturní efekty

Pásková (2014a) poukazuje na fakt, že změny v socio – kulturním prostředí jsou více skryté a také méně pochopitelné a měřitelné (např. ztráta genia loci). Obecně

lze podle ní souhrn negativních vlivů cestovního ruchu nazývat turistické znečištění. Mezi nejčastější primární efekty řadí demonstrační efekt. Podle Zelenky a Páskové (2012) se jedná o napodobování vzorců chování návštěvníků rezidenty. Dalším negativním efektem je marginalizace obyvatel, což je proces vytlačování rezidentů z prestižnějších částí území (Zelenka a Pásková 2012).

Dále sem patří sociálně patologické jevy (toxikomanie, prostituce, kriminalita) a v neposlední řadě turistická iritace.

Etnografický cestovní ruch se zaměřuje na kulturní bohatství daného území, a proto jsou nejčastějšími negativními vlivy folklorizace a inscenizace (Pásková 2014a).

3.4.4 Sociální efekty

3.4.4.1 Demonstrační efekt

Obecně je demonstrační efekt podle Zelenky a Páskové (2012) formulován jako napodobování vzorců návštěvníků. Je součástí akulturace, jež se projevuje tzv. efektem módnosti. Efekt módnosti je společný zájem o destinaci, jak z pohledu návštěvníka, tak i investorů. Palatková a Zichová (2014) udávají, že demonstrační efekt vede k negativnímu dopadu turismu a je to deformace sociokulturního prostředí a jeho nutnosti přizpůsobit se turismu.

3.4.4.2 Duální společnost

Duální společnost představuje společnost dělící se v základních rysech na dvě odlišné ekonomické třídy – na chudé a bohaté. Zelenka a Pásková (2012) uvádí, že tyto společnosti vznikají v často navštěvovaných destinacích, kde podnikatelé výrazně těží z intenzity cestovního ruchu, zatímco rezidenti trpí zvýšenými životními náklady díky způsobené inflaci cestovního ruchu. Dále přiřazují tento

jev hlavně rozvojovým zemím. Keller (2010) tvrdí, že duální společnost zastírá strukturální povahu nerovností soudobé společnosti. Vyloučeným rezidentům je podle něj potřeba podat pomocnou ruku a začlenit je zpátky do poměrů trhu. Na tento jev navazuje marginalizace obyvatel, jež je podle Zelenky a Páskové (2012), proces vytlačování rezidentů z luxusnějších částí dané destinace.

Podle nich se jedná o obyvatele, kteří se nepodílejí na rozvoji cestovního ruchu v kraji. Jsou odsouváni na okraj jak ekonomického, tak i společenského života.

3.4.4.3 Turistická iritace

V průběhu životního cyklu destinace se mění chování rezidentů k návštěvníkům díky změnám v sociální, ekonomické a politické sféře dané destinace (Nagle 2005). Podle něj Doxeyho iritační index vytváří vztah mezi rezidenty a návštěvníky. Po nějaké době rezidenti procházejí čtyřmi fázemi: euforií, apatií, znechucením a antagonismem (soupeření oponujících subjektů). (Nagle 2005)

Zelenka a Pásková (2012:579) popisují iritaci jako „ *míru nevraživosti rezidentů ve vztahu k návštěvníkům a k vývoji cestovního ruchu v daném místě*“.

V následující tabulce jsou popsána stadia vývoje vztahu mezi rezidenty a návštěvníky.

Tab. 1 Doxeyho index iritace

Euforie	Počáteční fáze vývoje, návštěvníci i investoři jsou vítáni, plánování nebo kontrolní mechanismy.
Apatie	Návštěvníci jsou stále považováni za samozřejmost. Kontakt mezi rezidenty a návštěvníky je komerční. Plánování se týká marketingových strategií
Znechucení	Bod sytosti se přiblížil. Rezidenti mají pochybnosti o turistickém ruchu. Politici řeší situaci spíše zlepšením infrastruktury než limity růstu.
Antagonismus	Podráždění rezidentů vůči návštěvníkům je otevřené. Návštěvníci jsou chápáni jako problém všeho. Plánování nápravy – zhoršující se pověst destinace.

Zdroj: Převzato a přeloženo dle Nagle(2005:22)

Podle Zelenky a Páskové (2012) hodnoty indexu souvisí s časovou a prostorovou intenzitou rezidentů a návštěvníků, dále také mírou rozdílnosti kultur.

3.4.5 Kulturní efekty

3.4.5.1 Inscenizace

Zelenka a Pásková (2012) vysvětlují inscenizaci jako komerční předvádění tradic a obyčejů ve smyslu zažitých představ návštěvníků o dané kultuře a o daném etniku. Podle Páskové (2014a) jsou v dané destinaci vytvářeny dva světy - reálný svět místní komunity a svět, který je uměle vytvářen pro návštěvníky. Umělé ožívování lidových tradic má podle ní komerční podtext ve smyslu navyšovat příjmy v dané destinaci.

Inscenizací se zabývá řada autorů. Tento pojem bývá v anglické literatuře různě nazýván, od „ phoney culture“, „ Macdonaldizace“ až „ industrializace dědictví“, Pásková (2014a). Rojek a Urry (1997) uvádějí jako příklad „ Macdonaldizace“ zábavné tematické parky nebo okružní plavby s programem zábavných parků. Různé formy cestovního ruchu (hlavně etnografický cestovní ruch) provází narušení autentických prvků místní kultur z důvodu maximalizace zisku (Rojek a Urry 1997) .

Typické příklady inscenizace v České republice jsou podle Páskové (2014a) zejména ve skanzenech, na hradech a zámcích (Karlštejn, Pražský hrad). Ryan (1991) uvádí, že ve světě dochází k aktivitám spojeným s inscenizací hlavně v exotických lokalitách (africké tance, předváděné indiánské svatby).

3.4.5.2 Akulturace

Zelenka a Pásková (2012) vysvětlují akulturaci jako důsledek dlouhodobějšího či opakovaného styku kulturně odlišných skupin, kdy jedna sociální skupina má nižší technickou úroveň než druhá. Uvádějí, že rezidenti přijímají zvyky návštěvníků, vytlačují svoji vlastní kulturu. Globalizační vlivy či měnící se životní styl destinace, to všechno jsou negativní vlivy působení cestovního ruchu (Zelenka a Pásková 2012).

Soukup (2009) posuzuje multikulturalismus (stav společnosti, kde současně žijí dvě různé skupiny obyvatel) jako stav vedoucí k akulturačním procesům. Kulturní změna je „akulturace, k níž dochází v důsledku přímého a nepřerušného kontaktu dvou a více kultur“ (Soukup 2009:43). Podotýká, že tyto změny mohou mít až konfrontační charakter. Působení kultur může být jednostranné nebo oboustranné. Ukázkou akulturace je helénismus (míšení řecké kultury s orientálními prvky). (Soukup 2009)

Copans (2001:84) si klade otázku k zamyšlení „*Nejedná se o iluzi, která možná spojuje přítomnost s minulostí prostřednictvím přežitých nástrojů?*“. Akulturace je revitalizování kulturní autentičnosti (Copans 2001).

3.4.5.3 Folklorizace

Zvláštní formou inscenizace je folklorizace. Zelenka a Pásková (2012) vysvětlují, že folklorizace je součástí nabídky v dané destinaci, kde je nadstandardní zdůrazňování a oživování prvků lidové kultury. Zdůrazňují materiální formu folklorizace za takzvaný „fasádismus“, kdy vzhled celých veřejných prostorů je nadřazen jednotlivým budovám. Podle nich vychází tento design z historické formy městské krajiny.

Také Copans (2001) se zabývá „folklorností“, která je výsledkem zaujetí pro modernismus a západní myšlení. Kouřil (2004:53), který analyzuje folklorizaci, uvádí, že „*Existence autentické lidové kultury dává národnímu státu potenciál vyprávět vlastní i velkou historii uvnitř „svých hranic“, čerpat z vlastních*

symbolických zdrojů a neplýtvat jimi, ale zároveň indexovat „zákon historie“ na nejobecnější úrovni“.

3.4.5.4 Stereotypizace kultury

Podle autorů Zelenky a Páskové (2012) stereotypizace kultury je kultura taková, kde dochází ke sbližování místní kultury s kulturou globální. Formou demonstračního efektu ovlivňují místní kulturu různé prostředky, jako např. informační technologie, mezinárodní obchod, literatura, ale také návštěvníci destinace (Zelenka a Pásková 2012). Proces oslabování původnosti, reálnosti a pravdivosti vede ke ztrátě autentičnosti. Komerční tlak v dané destinaci působí na místní kulturu a cestovní ruch hraje v tomto projevu významnou roli (Křížek a Neufus 2014).

3.4.5.5 Komodifikace zdrojů

Křížek a Neufus (2014:173) zdůrazňují, že *„komodifikace je proces, kdy se z daného jevu cestovního ruchu stává komodita“.*

Jeho hlavním vlastností je jeho nahraditelnost, zastupitelnost. Příkladem je komodifikace ručního řemesla a masové výroby více či méně klíčových suvenýrů (Zelenka a Pásková 2012). Poukazují na fakt, že masová výroba suvenýrů z korálů vede ke zničení korálových útesů. Další negativní vliv je podle nich ovlivnění nehmotné složky životního prostředí dané komunity tj. lokální komunity. Tato komodita, atrakce cestovního ruchu, je prodána autokarovým skupinám. Tento jev se nazývá „kulturní prostituce“ (Křížek a Neufus 2014).

3.4.5.6 Komericializace zdrojů cestovního ruchu

Podle Zelenky a Páskové (2012) dochází k utlačení ostatních hledisek cestovního ruchu a do popředí se protlačuje obchod a snaha podřídit vše produktu cestovního ruchu. Křížek a Neufus (2014) také poukazují na řazení primárních zdrojů cestovního ruchu do jeho nabídky. Zároveň zdůrazňují, že nedochází k ekonomizaci zdrojů cestovního ruchu.

3.4.6 Ekonomické a infrastrukturální efekty

Dle Páskové (2014a) pozitivní vlivy těchto efektů představují růst příjmů, množství vložených investic do infrastruktury či zvýšení zaměstnanosti. Na druhou stranu při bližším zkoumání jsou příjmy nerovnoměrně rozděleny a posilují sociální nerovnost. Uvádí, že infrastruktura je pro danou komunitu nedostupná a nevychází z jejich potřeb a snižuje kvalitu místního života. Zaměstnanost bývá sezónní a často vykonávána cizinci (Pásková 2014a).

Další jev představuje efekt turistické pasti. Jedná se o nežádoucí vliv neřízeného cestovního ruchu. *“Svými podnikatelskými aktivitami znehodnocuje svůj vlastní kapitál”*, Zelenka a Pásková (2012:129). Velikost dopadu turistické pasti je dána těmito faktory: sezónnost, senzitivita ekosystému, relativní návštěvnost, míra regulace cestovního ruchu a míra ekonomické podmíněnosti lokálních obyvatel na cestovním ruchu (Pásková 2014a).

3.4.7 Etnické efekty

Mezi typické etnické projevy patří etnocida. Šubrt (2013) vysvětluje, že etnická společenství v minulosti mizela v důsledku etnocidy. Dále uvádí, že cílem tohoto jevu bylo zničit kulturu daného etnika, ale nebylo cílem vyhladit konkrétní obyvatele.

Dle Páskové (2014a) je etnocida procesem, jež vyhlazuje prvky typické pro dané etnikum výsledkem globalizace, na němž aktivně působí cestovní ruch.

Další projev etnických dopadů je xenofobie. Jandourek (2012) vymezuje pojem xenofobie jako nepřátelský postoj vůči cizincům, vůči tomu co je odlišné. Xenofobie je iracionální strach z jiných ras, cizinců a neznámých míst (Zelenka a Pásková 2012). Jandourek (2012) poukazuje na fakt, že vymezovat se radikálně vůči tomu co je cizí a odlišné je způsobeno vnímáním různých historicko-kulturních faktorů. Na jedné straně cestovní ruch přispívá k překonání strachu z neznámého, na straně druhé ji zvyšuje nadřazeným chováním návštěvníků na danou komunitu a rozdílnou životní úroveň (Pásková 2014a).

3.4.8 Urbanistické efekty

Souhrnným jevem s efekty urbanistického charakteru je turistifikace (Křížek a Neufus 2014). Podle Páskové (2014a) je to účelná změna území z původní funkce na funkci turistickou. Uvádí, že je upřednostňováno uspokojování potřeb návštěvníků daného území na úkor potřeb a životního stylu místní komunity.

Dle Křížka a Neufuse (2014) se jedná o postupný proces vytlačování primárních funkcí sídla (rekreační, obytná, obslužná a hospodářská). Turistifikace je souhrnný dopad cestovního ruchu na geografické prostředí destinace, jde tedy o vzájemně provázané efekty cestovního ruchu korelující ve vzájemné synergii (Křížek a Neufus 2014).

Dalším neméně významným efektem je vznik turistických ghett. Dle Zelenky a Páskové (2012) se jedná o celistvou část území, kde postupně došlo k potlačení běžných funkcí sídla na funkci komerční. Zvýšení cenové hladiny podle nich, zpravidla doprovází tento jev.

Derezidencializace je souvisejícím procesem vytlačování z obytné funkce většiny turisticky atraktivních, historických, jádrech měst (Křížek a Neufus 2014). Pásková (2014a:75) uvádí, „*Jde o určitou kombinaci procesů depopulace a marginalizace a součástí procesů turistifikace*“. Jednorázový nárůst městské populace nazýváme dočasnou urbanizací. Uvádí, že tento jev je spojen s velkými událostmi (trhy, veletrhy, kongresy, letecké dny).

4 Případová studie Rotorua

4.1 Charakteristika šetřeného území

Mezi šetřené lokality se řadí Nový Zéland, konkrétně město Rotorua na severním ostrově. Tato destinace byla pro výzkum bakalářské práce vybrána záměrně, především z důvodů pobytu autorky na Novém Zélandu a její fascinací původních obyvatel této destinace. Město Rotorua a její blízké okolí je známé maorskou kulturou, tradičním způsobem života a jeho prezentací. Je oblíbenou zastávkou při putování po Novém Zélandu.

4.1.1 Nový Zéland

Trávníčková (2012) popisuje Nový Zéland jako zemi velmi rozmanitou. Na celkové rozloze 271 tisíc km² jsou jezera, nížiny, ledovce, velehory, buš, sopky, geotermální oblasti s gejzíry, pláže i step. Na Novém Zélandu a v jeho okolních ostrovech se nacházejí 3 lokality světového dědictví UNESCO - národní park Tongariro, Te Wahipounamu a novozélandské subantarktické ostrovy (Mullan a Tait a Thompson 2016:online).

V rozhovorech, které byly vedeny s informátory, byla položena otázka: „ Jaký byl důvod Vaší návštěvy Nového Zélandu?“ Jediná odpověď informátora I byla odlišná: „ *Přišla mi nabídka na práci na 3 měsíce od kamarádů, kteří tam již byli.*“ Odpovědi ostatních informátorů se více méně nelišily. Například informátor D odpověděl na položenou otázku: „*Byla to moje vysněná cesta už od dětství, chtěl jsem vidět tu neskutečnou přírodu, kterou jsem viděl jen v knížkách. Jak jsem o Zélandu četl víc a víc, tak to nutkání odjet se zvětšovalo. Musím říct, že mě Zéland v ničem, o čem jsem snil, nezklamal a chci se tam vrátit.*“

Dle Trávníčkové (2012) Nový Zéland tvoří dva velké ostrovy na jižní polokouli v jihozápadní části Tichého oceánu ([viz kapitola č. 10 příloha č. 1](#)). Ostrovy jsou

pojmenovány Severní a Jižní a jsou od sebe oddělené 32 km širokým Cookovým průlivem. Z jedné strany je Nový Zéland omýván Tichým oceánem a z druhé Tasmánským mořem. K Novému Zélandu patří několik dalších malých ostrůvků (Steward Island). (Trávníčková 2012)

Temple (2001) zdůrazňuje, že Nový Zéland leží na dvou tektonických deskách. Severní ostrov a část ostrova Jižního leží na Australské desce, zbytek na Pacifické desce. Vysvětluje, že tyto desky jsou v neustálém pohybu, proto je Nový Zéland geologicky zajímavá oblast. Nevýhodou jsou zemětřesení, sopečné erupce a jiné přírodní katastrofy. Výhodou díky těmto aktivitám jsou geotermální oblasti a termální prameny (Temple 2001).

Obr. 2 Cookův průliv

Zdroj: Hiesböcková (2008)

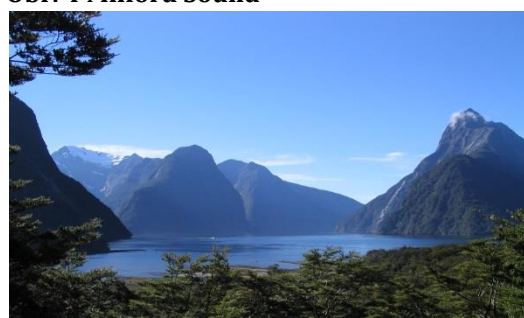
Dle Whitfielda (2010) je na Novém Zélandu je nejvyšší horou Mt. Cook (2754mn.m). V Jižních Alpách Nového Zélandu je mnoho ledovců, nejpopulárnějším jsou Fox glacier a Franz Josef Glacier. Na Jižním ostrově leží nejkrásnější část Nového Zélandu a tou je Milford Sound ve Fiorlandu (Whitfield 2010).

Obr. 3 Ledovec Fox

Zdroj: Hiesböcková(2008)

Obr. 4 Milford Sound

Zdroj: Hiesböcková(2008)

4.1.2 Rotorua

4.1.2.1 Fyzicko – geografická východiska

Dle Vaňkové (2016:online) leží Rotorua ve středu Severního ostrova Nového Zélandu. Uvádí, že ostrov ležící na ploše 114 724 km² nabízí návštěvníkům dvě odlišné tváře: starou a klidnou na východě a na západě mladou a sopečnou. Mezi tím vede hluboký zlom, kde se míjejí dvě litosferické desky, což je příčinou častých zemětřesení. Rotorua ležící v regionu „Bay of Plenty“, je omývána jezerem stejného jména a stíny na ni vrhá sopka Tarawera (McKinnon 2016:online).

Rotorua je za chladného počasí zahalena do bílého oparu a Maorové je při objevení nazvali Te Ika a Maui (McKinnon 2016:online). Podle něj je v okolí města spousta jezer, kde vyvěrají ze země horké prameny, vedle jezer se nacházejí jámy plné horkého bublajícího bahna. Okolí provází neutuchající zápach sirovodíku, který stoupá v pramíncích páry z přívalových jámek, trhlin či příkopů. Zápach sirovodíku souvisí se zdejší vulkanickou činností (Vaňková 2016:online).

Pokorná (2016:online) uvádí, že údolí Waimangu bývalo před erupcí hory Tarawera roku 1886 hlavním gejzírovým polem, které bylo pověstné svými růžovými a bílými terasami, jež zdobily pobřeží původního jezera Rotomohana. Výbuchem byly terasy zničeny a jezero se o mnoho zvětšilo. Dále uvádí, že krátery,

jež vznikly výbuchem, jsou zalité jezerem Rotomohana. Zbylé krátery vyplňují termální jezírka a prameny známé pod jménem Waimangu (Pokorná 2016:online). Gejzír Waimang dosahoval světového rekordu, kdy ze země vyvrhoval vodu do pěti set metrů. Dnes je nejznámější gejzír v oblasti Rotorua Pohutu, který dosahuje výšky až třiceti metrů (Vaňková 2016:online).

Vaňková (2016:online) dále poukazuje na geotermické pole Wai-O-Tapu, ležící o 24 kilometrů dále na jih od Rotorui. Je to nej-barevnější novozélandská geotermální oblast, jejíž bohatství barev způsobuje výskyt různých chemických sloučenin. *„Hlavní turistickou atrakci pak rozhodně představuje největší novozélandské bahnité jezero s výrony plynů a gejzír Lady Knox. Tento přírodní zázrak byl ovšem velmi necitlivě upraven tak, aby tryskal každý den pravidelně v 10:15. Do výšky mu pomáhá železné potrubí a dávka mýdla – a vodotrysk mydlinek pak létá až nad koruny stromů“* (Vaňková 2016:online).

Obr. 5 Bublající jezírko

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Obr. 6 Ngararatuataka cooking pool

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Obr. 7 Gejzír

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Obr. 8 Jezírko Artist's Palette

Zdroj: Vaňková (2016:online)

4.1.2.2 Historická východiska

V maorském jazyce je jméno města vysvětleno takto: "roto" znamená jezero, "rua" je horký (Rusek 2016:online). Rusek (2016:online) dále poukazuje, že to je i místo s bohatou historií, jež oživuje tradiční kulturu Maorů. Rotorua je neobvyklým městem Nového Zélandu z důvodu počátku vzniku. Město nebylo ani přístavního či farmářského rázu. Rotorua byla postavená vládou roku 1880, s využitím horkých pramenů a jezer pro turismus (McKinnon 2016:online). V roce 1900 se gejzír Waimangu probudil k životu a následkem byl velký zájem návštěvníků o město Rotorua a jeho okolí (Stewart C. 2016:online).

Obr. 9 Gejzír Waimangu 1903

Zdroj:Stewart C. (2016:online)

Obr. 10 Gejzír Waimangu 2011

Zdroj:Stewart C. (2016:online)

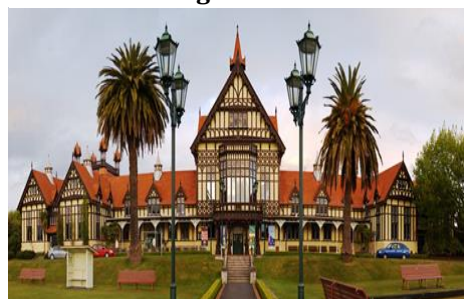
Podle Ruska (2016:online), je atmosféra v Rotoruře podobná staré dobré koloniální Anglii. Všudypřítomná pára obohacuje upravené městečko plné zeleně a jezírek. Horké prameny, bahenní bazény a sopečná pára produkují síru, která proniká do všech koutů města a je pro Rotoruu velmi typická (McKinnon 2016:online). V roce 1888 vláda vystavěla ve městě lázně v evropském duchu, s okrasnými zahradami a koupáním v terapeutických zařízeních. Populace tím vzrostla v roce 1896 z původních 500 obyvatel na 4700, dnešní počet obyvatel je 56 800 (McKinnon 2016:online). Dále uvádí, že dnešní Rotorua je typická svými charakteristickými budovami. Dřívější vládní zahrady jsou dnes chráněnou historickou rezervací. Léčebný dům, otevřený roku 1908, dnes slouží jako muzeum umění a historie, Te Whare Taonga o Te Arawa. Dále stojí za zmínku památník obětem první světové války a vyřezávaná válečná kanoe Te Arawa (McKinnon 2016:online).

Obr. 11 Bath House 1908

Zdroj: McKinnon (2016:online)

Obr. 12 Muzeum umění a historie - Te Whare Taonga o Te Arawa

Zdroj: Rotorua museum (2016:online)

Na jednu stranu díky atraktivitám ve městě, utratí své peníze více než milion návštěvníků ročně, více než polovina je ze zahraničí (McKinnon 2016:online).

Na druhou stranu to ale nevede k pozitivnímu ekonomickému dopadu. Turismus a ubytování hraje v ekonomice významnou roli, největší podíl má ale na zaměstnanost, Waiariki Institute of Technology a místní nemocnice (McKinnon 2016:online).

Významný dopad urbanistického charakteru je turistifikace (Křížek a Neufus 2014). Podle McKinnon (2016:online) se tento dopad ukazuje i v Rotoruře. Krajina podél Fenton street má dnes nepřetržitou řadu hotelů a motelů, mnoho turisticky orientovaných podniků stále přibývá (McKinnon 2016:online).

Ve městě žije mnoho různých národností. Asiaté, „Pakehi“ a Maorové spolu spíše koexistují, než že by žili sloučeně. V roce 2014 dosahuje populace Maorů ve městě 40%, což je největší poměr Maorů ve městě (kromě města Gisborne) na Novém Zélandu (McKinnon 2016:online).

Tab. 2 Národnostní složení:

Převzato a upraveno z Ministerstva zahraničních věcí (2016:online)

Etnikum	Počet obyvatel v %
Přistěhovalci evropského původu	74%
Maorové (původní obyvatelstvo)	14,9%
Přistěhovalci z Asie	11,8%
Přistěhovalci z Oceánie	7,4%

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí (2016)

4.1.2.3 Cestovní ruch

McClure (2004), v britských publikacích roku 1840 bylo o Novém Zélandu šířeno jako o zemi romantické, divoké, plné extrémů a nových možností. Nový Zéland se tak stal velkým lákadlem pro cestovatele. Divoká a přírodní zem s termálními prameny byla pro australské, britské a americké zámožné členy výsadních tříd jakýmsi psychickým odpočinkem od zkaženého západního městského života (McClure 2004).

V počátcích turismu na Novém Zélandu se již dá mluvit o demonstračním efektu, jenž se projevuje jako efekt módnosti (Zelenka a Pásková 2012). Efekt módnosti je společný zájem o destinaci jak z pohledu návštěvníka, tak i investorů, což může vést k negativnímu dopadu turismu (Palatková a Zichová 2014). Jednání politika Foxe na konci 19. století bylo tedy velmi pragmatické.

V roce 1874 politik William Fox provedl výzkumnou cestu po termálních regionech (McClure 2004). Dále uvádí, že Fox poznal obrovský ekonomický potenciál země, ale také riziko, které hrozilo přírodním pokladům. Rozvoj lázeňství by mohl přinést ekonomické bohatství do země, ale také zničení přírodních krás. Roku 1881 vláda schválila zákon, kde se zavazuje býti prostředníkem při správě přírodního bohatství, a tím uchovat vliv o rozhodování komerčního využití termálních oblastí a dalších lokalit (McClure 2004). Dle něj o dva roky později převzala vláda kontrolu nad železničními sítěmi, a tím započal národní turistický systém na Novém Zélandu.

Turistický sektor byl v roce 1908 natolik rozvinutý, že bylo nutné zlepšit místní infrastrukturu. To bylo důvodem vzniku první národní turistické organizace: The department od tourism and health resorts (McClure 2004).

McClure (2004) dále uvádí, že tato organizace se snažila zajišťovat větší počet zahraničních návštěvníků a zlepšit služby pro návštěvníky. To podnítilo rekonstrukci stálých budov, stavění budov nových, propagaci Nového Zélandu v zahraničí či zlepšení přístupu k přírodním aktivitám. Tato organizace se také starala o první rezervační systém pro návštěvníky na Novém Zélandu. Cestovní ruch Na Novém Zélandu je také vnímán jako příležitost pro zlepšení socio-ekonomické situace Maorů a snahou ukázat jedinečnost maorské kultury (Butler a Hinch 2007).

Podle Tourism Industry (2016:online), je dnes na Novém Zélandu a v oblasti Rotorua turistický ruch plně rozvinut. Ať už přímo či nepřímo turistický ruch zaměstnává na Novém Zélandu 295 908 lidí, to je celých 12% z populace. Je to

jeden z největších vývozních průmyslů země. Za rok 2015 turismus přispívá do hrubého národního produktu 4,9% to je 10,6 bilionů novozélandských dolarů (Tourism Industry 2016:online). Portál dále uvádí, že počet návštěvníků stoupl na 9,6%. V Rotorua vzrostl počet nocí o 6,9% v porovnání s celým Novým Zélandem 4,7%. Počet nocí za rok 2015 je 2 000 000 , v roce 2014 to bylo jen 1 886 324.V budoucnu se očekává další nárůst počtu návštěvníků (Tourism Industry 2016:online)

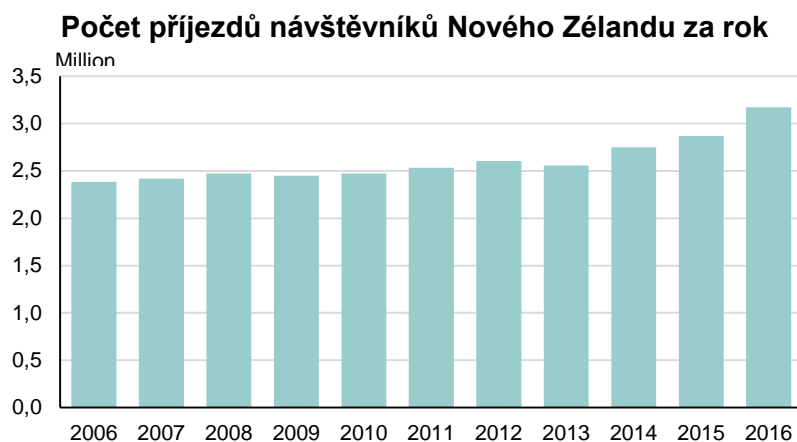
Dault (2015:online) uvedl, že Rotorua se stala nejlépe reprezentovaným regionem Nového Zélandu za poslední roky.

Tab. 3 Počet příjezdů návštěvníků Nového Zélandu za rok
Převzato a přeloženo z: Statistics New Zealand (2016).

Počet příjezdů návštěvníků	Počet	Změna oproti předchozím rokům	
		Počet	V procentech
Rok zakončen Lednem			
2006	2 383 571	30 299	1,3
2007	2 417 755	34 184	1,4
2008	2 472 447	54 692	2,3
2009	2 449 018	-23 429	-0,9
2010	2 471 004	21 986	0,9
2011	2 533 945	62 941	2,5
2012	2 602 730	68 785	2,7
2013	2 558 416	-44 314	-1,7
2014	2 749 504	191 088	7,5
2015	2 867 386	117 882	4,3
2016	3 172 941	305 555	10,7

Zdroj: Statistics New Zealand (2016). *International Visitor Arrivals to New Zealand: January 2016.*

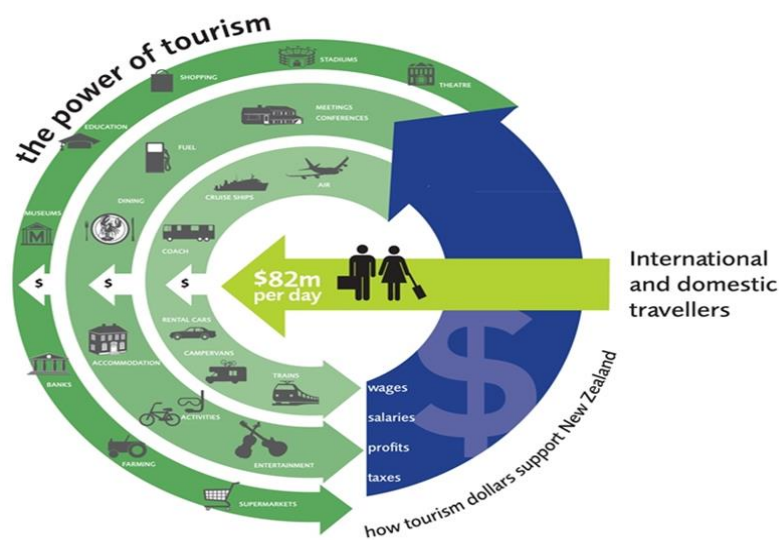
Graf 1 Počet příjezdů návštěvníků za rok
 Převzato a přeloženo z: Statistics New Zealand (2016:online)

Zdroj: Statistics New Zealand (2016). International Visitor Arrivals to New Zealand: January 2016.

Dault (2015: online) uvádí, že další pozitivním dopadem cestovního ruchu na návštěvníky i místní komunitu Rotorui je investování \$24 miliónů vlády do infrastruktury. Tato nová infrastruktura sníží dopravní zácpy v centru města (Dault 2015: online). Zde se tedy prokazuje pozitivní infrastrukturální efekt.

Obr. 13 : Moc cestovního ruchu
 převzato z Tourism Industry (2015:online).

Zdroj: Tourism Industry (2015:online)

4.1.2.4 Turistické cíle v Rotorua

Největší atrakcí v Rotorua byly růžové a bílé terasy, které byly zničeny v roce 1886 po výbuchu sopky Tarawera (Diamond 2016:online). Dále poukazuje na fakt, že atrakce byly pod správou Maorů, kteří na nich vydělali mnoho peněz. Koncem 19. století skoupila vláda většinu půdy s termálními prameny a převzala kontrolu nad turismem, Maorové se stali zaměstnanci nebo byli najímáni na tradiční představení. Diamond (2016:online) uvádí, že na počátku dvacátého století se mnoho zahraničních návštěvníků zajímalo o maorskou kulturu, v roce 2006 více než 500 000 návštěvníků vidělo různá maorská představení. Dále poukazuje, že Rotorua je centrem maorské kultury na Novém Zélandu a je to nejnavštěvovanější místo domácího i zahraničního cestovního ruchu (Diamond 2016:online). Mnoho dotazovaných Maorů vyjádřilo hrdost na svoji identitu a na vznik maorského turismu (Butler a Hinch 2007).

Podle Rotorua Visit (2016:online) je Rotorua nejen centrem maorské kultury, ale návštěvníci zde mají možnost navštívit mnoho dalších zajímavých míst. Navštívit geotermální oblasti, muzea a galerie, wellness a spa či přírodní parky. Rotorua Visit (2016:online) uvádí, že pár minut od centra Rotorua leží jedna z nejpozoruhodnějších přírodních hodnot v okrese Bay of Plenty park Whakarewarewa, kde se do výšky tyčí kalifornské sekvoje. Dalším zajímavým místem je Rotorua museum - Te Whare Taonga o Te Arawa, kde je možno vidět bohatou maorskou kulturu, historii nebo sopečnou krajinu. Museum vyhrálo několik cen, v roce 2000 to byla cena Best Culture and Heritage Attraction & Tourism Innovator, o dva roky později Best Heritage Attraction and a Distinction Award (Rotorua Visit 2016:online).

Pro mnohé má návštěva Rotoury jediný význam a tím je maorské umění a jeho prezentace. Ve městě a jeho okolí je mnoho příležitostí vidět maorskou kulturu, zvyky Maorů a jejich tradice. Stránky Rotorua Visit (2016:online) uvádějí, že

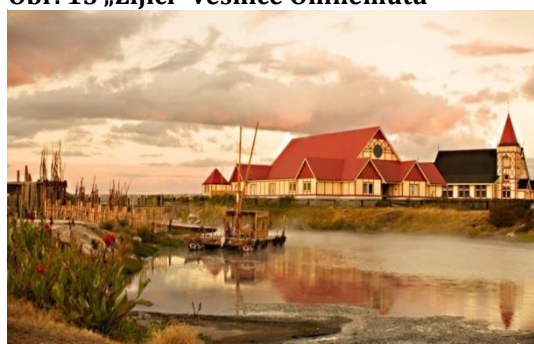
nabízejí několik prezentací maorské kultury pro návštěvníky. Jednou z atrakcí je tradiční příprava jídla Hangi s následnou ochutnávkou maorské kuchyně. Další atrakcí je ukázka tanců původních obyvatel, ukázka řezbářství, vyprávění legend od starších. Nejoblíbenější je ovšem návštěva typických maorských vesnic (Rotorua Visit 2016:online). Ohinemutu je „žijící“ maorská vesnice, kde mohou návštěvníci vidět tradiční způsob života Maorů (Rotorua Visit 2016:online).

Obr. 14 Přivítání v Ohinemutu

Zdroj: Rotorua visit (2016:online)

Obr. 15 „Žijící“ vesnice Ohinemutu

Zdroj: Rotorua visit (2016:online)

4.2 Původní obyvatelé – Maoři

4.2.1 Maorská kultura a společnost

Sinclair (1997) uvádí, že podle známé legendy mořeplavec Kupe překonal nástrahy oceánu a připlul na severní ostrov se svojí kánoí Mata- Hourua zhruba před tisíci roky. Nový domov pojmenovali příchozí obyvatelé Aotearoa. Toto jméno si Nový Zéland vysloužil díky mlze, do níž byl zahalen, když Maorové připlouvali k jeho břehům (Kulhánková 2010). Podle ní zde Maorové začali rozvíjet osobitou kulturu, která po roce 1800 musela čelit náporu britské kolonizace.

Počet osídlenců se zvyšoval, a jak se Maorové rozšířili po zemi, začali zakládat různé klany. Pro Maory je důležité ústní podání mýtů a vlastní genealogie (Kulhánková 2010).“ *Jsem Maor, ale pocházím z kmene Tuhoe a příběh tohoto*

kmene je pro mne mnohem důležitější než příběh kolektivu. Každý kmen je úplně jiný, příběh každého se liší „ (Rangihau 1992:23).

Pro Maory je přirozená odlišnost, identita jedince je vázaná na kmen a místo původu (Kulhánková 2010). Na Novém Zélandu je podle Sinclaira(1997), 35 kmenů ([viz kapitola č.10, příloha č.2](#)), ve městě Rotorua a jeho okolí (vesnice Ohinemutu)žil kmen Arawa.

Maori, jež se stali v době kolonizace opomíjenou menšinou ve vlastní zemi, se dokázali ubránit asimilaci a znovu se přihlásit ke své kultuře, jazyku, právu a identitě (Greenwoodová 2014:online).

Podle Greenwoodové (2014:online), kolonizátoři pokládali znalostní systémy Maorů za bezcenné, proto když se zakládaly školy pro maorské děti, učili je podle evropského způsobu. Dále uvádí, že v 19. století bylo dokonce zakázáno mluvit maorsky a někteří staršínové si dokonce pamatují fyzické tresty ve školách, kde promluvili svým rodným jazykem ve své rodné zemi. Výsledkem byla ztráta části tradičně přijímaných znalostí mladší generací. Podle Páskové (2014b) mají původní obyvatelé několik společných znaků. Jedním ze znaků je vytlačování komunit kolonizátory, dalším je úzký kontakt s přírodou a v neposlední řadě mezigenerační předávání dovedností a znalostí (Pásková 2014b).

Obr. 16 Maor

Zdroj:Maori.Info(2015:online)

Kmen Te Arawa

Tapsella (2015:online) uvádí že, členové kmene Te Arawa (předchůdce Tamatekapua) vyrazili na Nový Zéland z Hawaiki na kánoi s dvojitým trupem. Před obrovským mořským tvorem zachránil posádku druh žraloka Te Arawa a kmen se tak na jeho počest pojmenoval (Tapsell 2015:online). Pro kmen Te Arawa je domovem okolí jezera Rotorua . Po druhé světové válce kmen odcházel za prací do měst. V roce bylo na Novém Zélandu více než 51 tisíc členů kmene Te Arawa (Tapsell 2015:online).

Sociální uspořádání Maorů

Stanfforda (2005) uvádí, že měla maorská společnost jasně danou kmenovou hierarchii. Podle něj na pomyslném vrcholu stál Iwi (nejvyšší kmen), poté Hapu (podkmen) a even whanau (spolky a rodina) – ta se dělila na aristokracii a střední vrstvu. Mezi kmenovou šlechtu byl považován kněz, mezi elitu se řadili tanečníci Haka, hudebníci a řezbáři, kteří podle Maorů do svých děl vkládali část duše a jejich um byl dar od boha (Stanfford 2005).

„Každý jedinec chápal sám sebe v kontextu své rodiny, komunity a konečně i kmene. Když představoval sám sebe, uváděl tak současně jméno otce, matky, mladších a starších sourozenců, stejně jako kmene a místa původu. Bylo zvykem vyjmenovat všechny důležité části krajiny- například hory nebo řeky v místě narození“ (Kulhánková 2010:74).

Informátoři byli dotazováni v rozhovorech přímo na Maory. Otázka byla položena takto: „Co si myslíte o původních obyvatelích Nového Zélandu- Maorech?“ V tomto bodě se odpovědi informátorů značně lišily. Informátor C odpověděl „ *Mně osobně se líbí.Jejich kultura, umění, příběhy – propojení bohů a Matky Země. Myslím, že jsou hodně soudržní nejen jako rodina ,ale taky jako komunita. A jsou na sebe jako na svůj národ hrdí.“*

4.2.2 Maorské dědictví

Hmotné dědictví místa lze popsat jako místa, která byla formovaná nebo tvořená prvními obyvateli. Dle Heritage New Zealand (2016:online) to mohou být archeologické lokality (např. pohřebiště, obydlí, přírodní pece) a Maory vytvořená místa (např. Marae¹ budovy- řezby a umělecká díla uvnitř)."

Podle Slívové (2005:online) se mezi čtyřmi stěnami galerie obvykle odehrává ochrana, uchovávaní a evidence uměleckých děl. Pracoviště Ngahi Tahu (původní maorský kmen) je mnohem blíže k zemi. Maorská rada dědí z generaci po generaci zodpovědnost a poručnictví za tyto historické skvosty (Slívová 2005:online). Dále upozorňuje, že Ngahi Tahu je aktivním ochráncem a pečovatelem o tyto sklaní malby od roku 1990.

„Za použití údajů získaných z výzkumného projektu je zřejmé, že spolek má klíčovou pozici v managementu, podporujícím zachování maorského umění Ngai Tahu. Hlavním úkolem spolku je propagace a osvěta ve věci zachování a ochrany těchto hodnot, stejně jako vyvíjení vzdělávacích programů, přispívajících k uvědomování si důležitosti a docenění historického významu maorského umění jako národního dědictví“ (Slívová 2005:online).

Jedním z hmotného dědictví Maorů jsou skalní malby. Mnoho míst je veřejně přístupné. Dle Slívové (2005:online), jsou nejznámější malby ve vápencových skalách v Takiora, další v lokalitě Maerewhenua blízko kaňonu Craigmore a v oblastech North Otago a South Canterbury (Slívová 2005:online). V posledně zmiňované lokalitě se nacházejí skvostná umělecká díla, kde prvním malířským plátnem byly vápencové stěny. Slívová (2005:online) konstatuje, že malby znázorňují maorské kanoje, zvířata, lidi a mýtické a abstraktní výjevy neznámého významu. Na „plátnech“ je vidět časová souslednost – od prvních maleb, k nimž se řadí dnes již vyhynulý pták Moa až k výjevům z dob prvního kontaktu s Evropany. Jsou zde kresby evropských lodí a koňů, jež původní obyvatelé do té doby nemohli znát (Slívová 2005:online). Dále popisuje, že užitá technika je kresba a malba červeným a černým pigmentem na způsob obrušování skalních výstupků.

Maritanga je slovo, v němž je zahrnut celý životní styl Maorů – chování, pocity a zkušenosti předávané z generace na generaci a kmenové žití. Domy Marae jsou po staletí součástí komunitní scény (Kulhánková 2010). Dále poukazuje, že domy Maorů byly zdobné a do stěn měly vyřezávané příběhy kmene. Nejvíce zdobné byly domy Marae, kde velikost a kvalita ornamentů ukazovala ekonomickou sílu kmene (Kulhánková 2010).

Stafford (2005) uvádí, že domy Marae jsou uvítacím místem pro všechny příchozí. Jsou silně spojeny s vazbou na dávného předka. Konstatuje, že odkazují nejen na jeho jméno, ale celý dům zastupuje jeho přítomnost – vstup znázorňuje jeho rámě, střecha představuje páteř a jednotlivé trámy jeho žebra. Postavy, které jsou vyřezané do rámců, ukazují mytologii kmene a náboženské symboly. Každý dům, který představuje předka daného kmene pomocí řezby a zdobností, je dnes bez znalostí místních tradic jen těžko rozpoznatelný (Stafford 2005).

Obr. 17 Ukázka řezbářství v Rotorua

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Mezi **nehmotné dědictví** patří místa, kde není přítomný žádný viditelný důkaz. Dle Heritage New Zealand (2016:online) to mohou být místa, kde se odehráli významné události nebo tradiční činnosti (např. bojiště, místa setkání, učení, rituálu)

4.2.2.1 Maorské umění - Válečný tanec Haka

Historie

Umění má pro Maory důležitou funkci v jejich společnosti. Maorská kultura představuje celý životní styl – maorské tradice a zvyky, zkušenosti a chování, jež předávají z generace na generaci (Ka'ia, Moorfield a Reilly 2004). Podle Trávníčkové (2012) bývalo umění umožněno pouze příslušníkům vyšší společenské třídy a bylo výhradní záležitostí mužů. Uvádí, že jedním z těchto umění je i válečný tanec Haka. „V maorštině „Ha“ znamená nádech a „Ka“ zapálit“ (Trávníčková 2012:70). Smith (2014:online) popisuje Haku jako prastarý maorský válečný tanec, který měl zastrašit nepřátele v boji. Pověst kmene byla založená na zvládnutí tance a preciznosti Haka vůdce (Smith 2014:online). Dále uvádí, že v minulosti se křesťanští misionáři snažili tanec zakázat a obrátit Maory na svoji víru, to se jim nepovedlo a Maorové tančili Haku dále. Bylo to spojení s jejich kulturou a zapovězeným jazykem. Haka má ukázat obratnost a fyzickou zdatnost soupeřů (Trávníčková 2012). Uvádí do pohybu všechny svaly v těle, zapojuje mimické svaly, používá poulení očima, vyplazování jazyka, plácání do steh, je to ta nejkompexnější rozcvička. Podle Maori.cz (2016:online) má jednotlivý pohyb svůj určitý význam. „Např. pokud je ruka přiložena k uchu, znamená to s největší pravděpodobností whakarongo neboli slyšet“ (Maori.cz 2016:online).

Obr. 18 Kapa haka, Waitangi Day 1947

Zdroj: Smith (2014:online)

Podle Maori.cz (2016:online) jsou různé druhy tance. Tanec Haka se zbraněmi, tanec Haka s řadou bojových umění a tanec Haka bez bojových prvků. Dnešní tanec Haka se přizpůsobil době, ale stále vychází ze svých kořenů (Maori.cz 2016:online).

V roce 2000 byla Haka nabízena jako předmět na vysokých školách a vojenských Institucích (Maori.cz 2016:online).

Obr. 19 Kapa haka, představení v Rotorua

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Obr. 20 Kapa haka

Zdroj: Eroll(2015:online)

Text Ka mate: převzato z: Skip (2007:online)

*„Ringa pakia! (Plácní rukama do stehů!)
Uma tiraha! (Vypni hrud'!)
Turi whatia! (Pokrč kolena!)
Hope whai ake! (Jdi do podřepu!)
Waewae takahia kia kino! (Dupni jak nejsilněji můžeš!)
Ka mate, ka mate (Můžu zemřít, můžu zemřít)
Ka ora, ka ora (Můžu žít, můžu žít)
Ka mate, ka mate
Ka ora, ka ora
Tēnei te tangata pūhuru (To je vlasatý muž, který zde stanul...)
Nāna nei i tiki mai whakawhiti te rā (...a který přinesl slunce a učinil,
aby zářilo)
Ā upane, ka upane (Společně, všichni společně)
Ā upane, ka upane
Whiti te rā, hī! (Slunce září!)“*

Současný stav

O dnešním vnímání tance Haka vypovídá moderní společnost. V minulosti byl tanec používán pro válečné důvody, dnes jím zastrašují hráči ragby soupeře při sportovním klání (Errol 2016:online). Dnes je možné vidět ukázky tance v předem připravených performancích Maorů v turistických oblastech Nového Zélandu (Media New Zealand 2016:online).

Podle Media New Zealand (2016:online) moderní podobu tance Haka převzal ragbyový tým Nového Zélandu All Blacks. Uvádějí, že roku 2005 napsal pro All Blacks skladatel Haki Derek Lardelli (Kmen Ngati Porou) novou Haku - Kapa o Pango, jež je týmem předváděna před zápasem dodnes. Tým si tak dodává určitou energii a snaží se zastrašit soupeře (Media New Zealand 2016:online).

(Media New Zealand 2016:online) poukazují, že na nové pojetí tance haka - Kapa o Pango se snesla vlna kritiky, protože závěrečné gesto bylo mnohými mylně vykládáno jako odporné naznačení stětí hlavy. Lardelli ale gesto vysvětlil jako symbol Maorů, kreslící přijetí ducha tance Haka do těla, vlití životní energie (Media New Zealand 2016:online).

Většina Zélandců může citovat slova Ka mate, Ka mate jako národní hymnu. Národní tanec se vyučuje ve školách a mnoho nadějných hráčů ragby nacvičuje tanec před zrcadlem. Rotorua Haka World naučí návštěvníky jemnější způsob tance Haka a nechává je stát se maorským bojovníkem za den (Media New Zealand 2016:online).

V mnoha vedených rozhovorech se informátoři zastavili u otázky, kdy byli dotazováni na tanec Haka. Většina z nich se u otázky zasnila a bylo vidět, že na představení vzpomínají s úctou a respektem. Odpověď informátora E: *„Haka mě fascinuje, je v tom hrozně moc energie a přišlo mi, jako by ji přenesli i na mě. Cítil jsem se silnější a takový nabitý.“* Informátorka B na otázku odpověděla: *„Cítila jsem mrazení v zádech, trochu strach a přitom obdiv. Pro mě je to vyjádření síly, snaha o zastrašení. Asi zahrnuli část zla i ze mě.“*

Obr. 21 Moderní pojetí Haka – All Blacks

Zdroj: Media New Zealand (2016:online)

Dnes na Novém Zélandu války nejsou, a proto není důvod tančit Haku „pro“ nepřátele. Je ale důležité, aby byla tato tradice udržována a zachována pro budoucí generace. V mnoha maorských rodinách, jež se přestěhovaly do měst, již není zájem o vlastní tradiční umění, proto je dobré, když školy i cestovní ruch tyto tradice ukazují veřejnosti a možná i mladým mužům a ženám, kteří mají o tradice zájem a udržují je živé.

4.2.2.2 Maorské umění - Tradiční příprava jídla Hangi

Historie

Důležitou součástí domorodého života je jídlo, jeho příprava a podávání. Jedním ze základních způsobů byla příprava pokrmu Hangi. Princip přípravy je známý i po celé Polynésii a v Tichomoří (Trávníčková 2012). Maoři nikdy nevařili v budovách, ve kterých spali. Jídlo připravovali venku nebo ve speciálních přístřešcích. *“Hangi je přírodní pec vyhloubená v zemi, kde se připraví oheň a nažhavují naskládané vulkanické kameny, které drží teplotu. Po shoření dřeva se vloží do jámy na žhavé kameny proutěný koš naplněný masem a zeleninou, polije se vodou a rychle přikryje lněnými listy a zasype zeminou tak, aby neunikala pára“* (Trávníčková 2012:70). Hangi je vhodná především pro přípravu jídla pro větší počet lidí.

Obr. 22 Tradiční způsob přípravy Hangi

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Royal a KaKa-Scott (2013:online) popisují, že horké kameny a voda byly používány k vytvoření páry v mělké jámě vykopané do země. Jídlo je navrstveno na vrch kmenů (maso, poté zelenina) a pokryté listím, whāriki . Přesný čas pečení závisí na velikosti Hangi. Dále uvádějí, že v regionech, jako je Rotorua, využívali po staletí k přípravě Hangi geotermální páry. Menší množství potravin jako jsou ryby a ptáci, bylo grilované na holích. Ptáci a ryby mohou být také zabaleny v listech a umístěny na uhlíky. Vzhledem k tomu, že Maorové nevyráběli keramiku, jejich jedinou nádobou byla dřevěná miska umístěná nad rozžhavenými kameny (Royal a KaKa-Scott 2013:online). Popisují, že Moaorové uchovávali velké množství potravin na horší časy nebo pro obchod s jinými kmeny. V geotermální oblasti Rotorua sušili maso rozložené na horkých skalách. Maso, plody a semena byly sušeny, mušle se zavěšovaly na provaz a byly sušeny na slunci a větru. Ptáci byli uchováváni ve vlastním tuku. Podle Royal a KaKa-Scott (2013:online) využívali procesu fermentace potravin u raků a ryb. Jídlo se umístilo do lněných košíků a ponořilo se do velmi pomalu tekoucí vody po dobu několika dnů či týdnů. Ačkoliv vůně těchto potravin byla velmi štiplavá, bylo bezpečné takto zpracované potraviny jíst. Potraviny byly skladovány v podzemních jámách, kde byly stále kontrolovány a otáčeny jako opatření proti hnilobě (Royal a KaKa-Scott 2013:online).

Současný stav

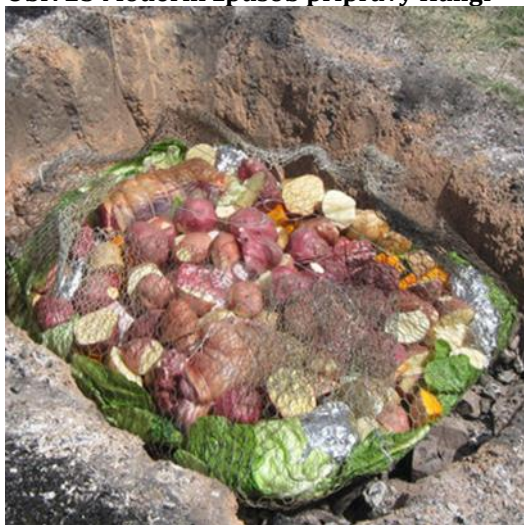
Podle Slívy a Slívové (2004:online) je novozélandská kuchyně směsí kuchyní anglické, maorské, asijské a v neposlední době také americké v podobě fast foodů.

Podle nich je tradiční příprava pokrmu Hangi tak složitá a náročná na čas, že ji v žádném jídelníčku restaurace nenajdete.

Virtue (2015:online) uvádí, že příprava Hangi není jen tradiční rituál, ale nedílné spojení komunity. V dnešní moderní uspěchané době není denně čas na tak složitou a časově náročnou přípravu jídla. Naštěstí existují spolky a komunity, které udržují tyto tradice a zvyky živé a toto umění předávají dál nové generaci. Virtue (2015:online) konstatuje, že společná příprava jídla udržuje komunitu živou, je to rodinná záležitost a věc klanu. Být součástí toho, kdo jsou Maoři jako lid, je nejlepší způsob, jak stavět na maorských tradicích a kultuře (Virtue 2015:online).

Dle Virtue (2015:online) je dnešní příprava Hangi podobná té z minulosti. Jen je přizpůsobená nové době. Místo rozžhavených kamenů se do jámy přidává uhlí, jídlo se skládá do kovových košů a jídlo se přikryje čistou utěrkou namísto listů (Virtue 2015:online).

Obr. 23 Moderní způsob přípravy Hangi

Zdroj: Stewart S. (2016:online)

Názory informátorů na tradiční způsob přípravy jídla byly podobné. Způsob přípravy byl pro informátory zajímavý, ale nedokázali by si představit tak vařit i dnes. Pouze v létě, kdy je všeobecně uvolněnější nálada. Informátorka F odpověděla na otázku, zda viděla tradiční přípravu jídla Hangi následovně: *„Představení pořádala rodina Maorů a ačkoliv nemám ráda tento styl zábavy, tak se mi to moc líbilo. Přišlo mi to takové soudržné, jak to rodina dělala spolu a starý pomáhali mladým a naopak. Jelikož nejím maso, tak jsem si jejich jídlo nedala.“*

Z odpovědí informátorů je zřejmé, že stále existují rodiny původních obyvatel, které tento rituál dodržují. Můžeme to přirovnat k českému letnímu grilování, kdy se scházejí rodiny a přátelé, jež si chtějí užít společný čas. Maorský způsob je ovšem více kolektivní a soudržný.

4.2.2.3 Maorské umění - Tetování Moko

Historie

„ Co Maor to tetování. Taková je zažitá rovnice, která platí i na začátku třetího tisíciletí“ (Rychlík 2005:108). Popisuje Maory jako hrdý národ, který je spjat s tetováním jako žádný jiný na naší planetě. Vysvětluje, že si Maorové zdobili svoje tváře, nejosobitější část těla, jež komunikujeme a to vysoce uměleckým stylem – vyrývanými spirálami na lících mužů a ornamenty na bradách žen, takzvané moko. Podle Rychlíka (2005) bývalo maorské prokrývání spirál dokladem jejich urozenosti. Uvádí, že význam umístění tetování v obličeji byl následující. Na čele byla vyryta hodnota, pravá a levá část nad obočím znamenala pozici, znaky podočima vyjadřovaly genealogii, lícní strany označovaly manželství, místo mezi nosem a obočím i ústy nahrazovalo podpis, prostor pod očima označoval zaměstnání a oblast brady moc a sílu. *„ Pod smlouvou z Waitangi 1840, i na*

ostatních dokumentech o nároku na půdu, se často vyjímá zakreslené lícní moko jakožto podpisy vznešených hodnostářů“ (Lampert bez datace:18).

Rychlík (2005) dále popisuje používání kostěných nástrojů k tetování, později se používala i kovová dlátka, na která se klepalo paličkou do kůže do hloubky 3mm. Vzniklá rýha se vyplnila šťávou z rostlin a vypáleným popelem. Popisuje, že se tento rituál vázal na tabu a s tím související energii manu (životní síla). Proto si také maorští válečníci uschovávali useknuté tetované hlavy s obsahujícím duševní energii a netetované odhazovali s posměchem. Uvádí, že pro Evropany byly tyto hlavy natolik unikátní, že je začali vyměňovat za zbraně. Ratzel 1895 in Rychlík (2005) popisuje, že *“Skvělé umělecké výzdoby provedené v kůži proslulým tetováním maorským učinily z maorských hlav nejcennější kus každého musea antropologického a každého kabinetu s raritami*

Tatěři měli v maorské společnosti velké uznání a byli nedotknutelní. „Umělec věděl, že jeho práce mu zajistí dlouhotrvající slávu, že tváře, které zdobil, zasáhnou srdce jednoho pokolení za druhým, protože hlavy budou ochraňovány jako rodinné dědictví, jako je tomu s portréty předků v Evropě, jež ztvárnili velcí umělci“ (Keimer 1948:112).

Rychlík (2005) uvádí, že v 19. století byl zájem bělochů o tetování veliký. Moko ovšem zdobilo jen 2 osoby. Dále popisuje, že tím prvním byl osadník Manning, jenž se rozhodl zavrhnout evropskou civilizaci a přijal maorský způsob života. Druhým bělochem byl obchodník Burns, jenž po tetování netoužil, ovšem byl Maory zajat a protože se jim jevil jako užitečný muž, bylo mu tetování vryto jako důkaz jeho svatého pouta mezi ním a kmenem (Rychlík 2005).

Klasické spirálové tetování bylo pro ne-Maory striktně zakázáno (Rychlík 2005). Popisuje ukončení válek mezi Evropany a Maory jako úpadek maorské kultury. Tetování Maori začali pomáhat v přístavech i na farmách a novým pánům byli jen pro smích a maorský způsob života tak prošel změnou.

Ve 20. století podle Rychlíka (2005) došlo k oživení maorské kultury a k oživení zájmu o hodnoty předešlých generací. Maori se opět začali tetovat. Moderní moko je jakýmsi znakem maorství, jejich integrity a identity, touhy po suverenitě

přenesenou z minulosti a upravenou pro dnešek. „*Je to důležitý krok k tomu, co to znamená být Maorem*“ (Hovorka a Kronfeld 1909:779).

*„Všechn svůj majetek ztratit můžeš,
vinou roztodivných nehod.
Přijít lze o dům, o své patupounamu,
o ženu, i jiné poklady.
Zcizena ti může být většina vlastnictví cenného,
přesto moko nemůže vzít ti nikdo.
Jen smrt.
Proto bude tvým ornamentem,
Tvým druhem, až do posledního dne.“* (Théodore de Bry bez datace)

Obr. 24 Tetování zachycené G. Lindauerem

Zdroj: Higgins (2013:online)

Obr. 25 Ukázka tetované hlavy Maora

Zdroj: Rychlík (2014:online)

Obr. 26 Mužské tetování

Zdroj: Walrond (2016:online)

Obr. 27 Ženské tetování

Zdroj: Walrond (2016:online)

Obr. 28 Ukázka maorského tetování

Zdroj: Maori Info (2015:online)

Současný stav

Hrbáčková (2009) uvádí, že názory týkající se současné situace tetování na Novém Zélandu se liší. Poukazuje že, jedny názory se přiklánějí k pozvolnému zániku maorského tetování, další argumentují nabývajícím popularitou maorského tetování. „V současné době se již nesetkáme s tradiční formou *Ta moko*, jež byla typická především v minulosti Maorů, tedy tetováním zejména obličeje, které maorský umělec mohl tvořit i několik let a které bylo považováno za posvátné. Od této bolestivé formy se začalo opouštět přibližně na konci 18. století, zřejmě z důvodu postupného začleňování domorodého obyvatelstva mezi evropské přistěhovalce.“ (Hrbáčková 2009:30)

Rozhovory s informátory se zabíraly i maorským tetováním. Všem deseti dotazovaným se tetování líbí, ale pouze jeden informátor maorské tetování „vlastní“. *„Mám vlastní Ta Moko na noze. Nemám ho ze salonu, ale přímo od Maora, se kterým jsme dlouhé hodiny rozebírali důvod mého tetování a jeho význam.“*

4.2.2.4 Maorské umění – Řezbářství

Historie

Podle Bretta (2014:online) je maorský řezbářský styl podobný jako řezbářské práce z jiných polynéských ostrovů. Uvádí, že jedním z příkladů je Bůh duhy Eunuku, který je podobný havajské řezbářské práci. Inspirací pro maorské řezbářství byly rostliny Nového Zélandu – kapradiny. Popisuje, že rostliny jež inspirovaly Maory k jedinečnému stylu spirál a zakřivených vzorů. Mezi kmeny byly různé styly řezbářství, hlavní dva jsou styl „vlnitý, klikatý“ a druhý „východní čtvercový styl“ (Brett 2014:online). Dále uvádí, že bohatství kmenů ukazovala bohatě vyřezávaná pataka (potravinové sklady) a Waka Taua (válečné kánoe).

Obr. 29 Ukázka řezbářství kánoe

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Obr. 30 Ukázka řezbářství kánoe

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Podle Čížka (2016:online) měly pro Maory řezby hlubší význam z důvodu jejich neznalosti písma. Řezbou byla vytvářena hmatatelná podoba symbolických hodnot z materiálů, jež vydrží. Dále Čížek (2016:online) uvádí, že řezbáři na Novém Zélandu měli dostatek kostí, klů, noh ptáků moa, žebra kytovců i lidské kosti. Později zde našli i tvrdý zelený kámen jadeit. Z těchto trvanlivých materiálů vyráběli předměty užitkové i duchovní povahy. Příchod Evropanů značil začátek používání kovových nástrojů i a dalších druhů kostí (Čížek 2016:online).

Čížek (2016:online) uvádí, že nejtypičtějším maorským amuletem je Hei-Tiki. *“ Je to figurální řezba s disproporčně velikou trochu groteskní hlavou, s otevřenými ústy, vypláznutým jazykem. Tělo je zkráceno, nohy a ruce jsou skrčeny, na ruce jsou tři prsty a palec. Podle některých teorií tento amulet představoval lidské embryo, podle jiných zase bůžka plodnosti nebo maorského Adama“* (Čížek 2016:online). Tvarování Hei- Tiki se provádělo pouze třením pískem za pomoci vody, což trvalo stovky hodin, než figurka dostala svou podobu, práce z nefritu byla velmi pracná. Kámen, v kterém nezanechá stopu ani ocel, je na šestém místě ve stupnici tvrdosti. Národní muzea Nového Zélandu mají největší sbírky Hei-Tiki různých stylů a velikostí. Náprstkovo muzeum v Praze vlastní jeden kus Hei- Tiki (Čížek 2016:online).

Obr. 31 soška Hei-Tiki

Zdroj: Maori.info(2015:online)

Další často vyřezávanou postavou v maorské mytologii byl Manaia. *„Je to tajemný tvor roztodivných forem s ptačí hlavou, rytmicky pokrouceným až k nepoznání deformovaným tělem a rybím ocasem“* (Čížek 2016:online).

Popisuje Manaiu jako magický symbol, jenž uvádí do rovnováhy zemi, moře a nebe, je ochráncem proti zlu a dodává duchovní energii (many).

Čížek (2016:online) uvádí, že spirála Koru tvarem představuje rozvíjející se větvičku kapradiny. Je to symbol klidu, míru a harmonie. Vyjádření nového začátku, duchovnosti, která se otevírá novému životu. Představuje nezničitelnost života a evoluci se smrtí a znovuzrozením (Čížek 2016:online).

Podle něj se původní háček z kosti, který se používal k rybolovu, nazývá Hei-Matau. Tento háček se později nosil jako amulet pro štěstí, jenž měl ochránit majitele při jejich cestách přes vodu, jako symbol pro moře a jeho obyvatele. Podle Čížka (2016:online) je *„Pro Maory je i symbolem zdraví, vůdcovství, odhodlanosti, síly, plodnosti a prosperity“*

V roce 1926 ve byla městě Rotorua založena škola umění a řemesel Rotorua School of Maori. Zde školí studenty v tradiční řezbářské práci. V minulosti bylo od řezbáře očekáváno 20 let praxe (Kulhánková 2010).

Obr. 32 Ukázka řezbářské výuky v Rotorua

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Obr. 33 Ukázka řezbářství v Rotorua

Zdroj: Hiesböcková (2008)

Současný stav

Řezbářství je nejčastěji prezentované maorské umění na Novém Zélandu. Není důvod tančit Haku, Hangi je složité a pracné, tetovaný obličej se již dnes nenosí, ale řezbářství je všude kolem. Nejen že v každém městě, ale i vesnici je krámek se suvenýry zpravidla plný přívěsků s tradičními maorskými motivy.

Kulhánková (2010) uvádí, že pro Maory jsou důležité budovy Marae, kde se scházejí ke společenským událostem. Popisuje, že domy Marae jsou nádherně vyzdobené maorským řezbářstvím a Maori jsou na toto umění náležitě hrdí. V minulosti bylo na Novém Zélandu řezbářství výsadou Maorů. Dnes spousta přistěhovalců či cizinců ovládá toto umění a jsou umění řezbářství učeni samotnými mistry Maory (Kulhánková 2010).

Podle Kulhánkové (2010) mnoho profesionálních řezbářů učí svému umění v institutu maorského umění v Rotorua. Na druhou stranu popisuje svoji zkušenost v nejmenované vesnici, kde je místní maorský řezbář učil rychlokurzem umění rytí do nefritu. Velmi neprofesionálně se je snažil naučit alespoň provrtání dírky do kamenu, vhodnější nástroj než je vrtačka ovšem nenašel. Kurz stál 40 novozélandských dolarů a na závěr se Kulhánková a spol. dozvěděli :„ *Tangi se nám také svěřil, že by si chtěl otevřít workshop v Rotoruře, v tom skvělém turistickém městě, kam všichni jezdí, aby poznávali maorskou kulturu*“ (Kulhánková 2010:89).

Na otázku, zda mají informátoři nějaké podvědomí o maorské kultuře, potažmo o maorském umění, bylo zodpovězeno všemi informátory kladně. Na druhém místě, hned po tanci Haka, všichni odpověděli řezbářství. S touto precizní ruční prací se informátoři setkávali na Novém Zélandu na každém kroku a utkvělo jim tak v paměti. Většina z nich také vlastní nějaký přívěsek vyrobený Maory z kostí či nefritu. Na otázku, zda vlastní nějaký typický výrobek řezbářské práce informátorka H odpověděla takto: *“Mám jich několik, hrozně se mi líbí. Mám rybářské háček z kosti a taky z nefritu, z toho kamene jsem si koupila spirálu. Ten se mi líbí nejvíc, připadá mi, že to je typický pro Nový Zéland, jako symbol kapradiny. Další jsem koupila přátelům a rodině. Mají je tam snad v každém obchodě, ale ty pro sebe jsem si koupila v Rotorua, přímo od Maorů, kteří je tam zrovna vyřezávali.”*

5 Průběh a výsledky šetření

5.1 Sběr informací a zpracování dat

Informátory byli návštěvníci, kteří Nový Zéland navštívili v rozmezí od roku 2008 do roku 2015. Strukturované rozhovory s informátory byly realizovány od poloviny února do konce března 2016. Informátory autorka kontaktovala a rozhovory vedla na různých místech. Před realizací rozhovorů byli informátoři seznámeni s bakalářskou prací a jejím cílem. Pro rozhovory byl předem připravený seznam otázek. Délka rozhovorů s informátory byla různá. Nejkratší rozhovor trval přibližně 40 minut a nejdelší přibližně 2 hodiny. Věk dotazovaných se pohyboval od 28 let do 53 let. Z 10 dotazovaných bylo 5 žen a 5 mužů. Informátoři jsou označeni písmenem A až I. Rozhovory byly přepsány do písemné formy, v příloze této práce je přiložený rozhovor s informátorem E ([viz kapitola č.10,příloha č.3](#)). Pro analýzu dat bylo zvoleno otevřené kódování. *„Otevřené kódování je pojmenování jednotlivých případů, událostí a dalších významných obsahů analyzovaného obsahu. Obsah pojmů je vymezován výroky a vztahy mezi nimi“* (Trousil a Jašíková 2015:127). Tímto kódováním byly zvoleny z výpovědí informátorů 4 kategorie.

Kategorie vytvořené otevřeným kódováním u návštěvníků:

Nový Zéland

Původní obyvatelé Maori

Maorské umění

Inscenizace

Předpokladem bylo oslovení i původních obyvatel Nového Zélandu. Autorku zajímaly postoje a názory Maorů na návštěvníky Nového Zélandu. Také vnímání vlastní kultury a tradic. Prvotním záměrem bylo pomocí proškoleného mediátora

uskutečnit rozhovory s pěti původními obyvateli. Mediátor žije na Novém Zélandu dva roky a v prosinci roku 2015 se vrátil na měsíc do České republiky. Autorka měla s mediátorem několik schůzek, kdy byl mediátor seznámen s bakalářskou prací, jejím zaměřením a cílem. Bylo mu vysvětleno jak postupovat při realizaci rozhovorů a byl mu poskytnut seznam otázek. Po návratu na Nový Zéland přestal mediátor komunikovat a po naléhání mediátor oznámil neochotu rozhovory uskutečnit. Dalším krokem bylo oslovení několika institucí (např. organizaci Toi Maori Aotearoa, Rotorua Lakes Council, Rotorua visitor center, Tourism Rotorua information, Travel office, Mitai Maori village, Whakarewarewa) s prosbou o pomoc při uskutečnění rozhovorů či dotazníků, bohužel s nulovou reakcí. Dále byla snaha oslovit několik Maorů na sociálních sítích, ani zde nebyla kladná odpověď. Posledním pokusem bylo oslovení přátel, kteří na Novém Zélandu pobývali a mají zde stále kontakty. Přes přislíbenou pomoc původních obyvatel není dodnes jediná reakce. Autorka se domnívá, že do budoucna nejlepším způsobem jak tento výzkum uskutečnit, je do dané oblasti na delší dobu odjet a proniknout citlivě do komunity původních obyvatel.

5.2 Výsledky šetření a jejich zpracování

Tato kapitola se zabývá analýzou jednotlivých kategorií. Jako vhodná technika byla zvolena technika „*vyložení karet*“, kdy výzkumník „*kategorie vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií*“ (Švaříček a Šed'ová 2007:226).

5.2.1 Zpracování strukturovaných rozhovorů

5.2.1.1 Kategorie Nový Zéland

První kategorií je Nový Zéland. Zajímavé bylo zjistit, jaké pohnutky vedly informátory k návštěvě Nového Zélandu a co se informátorům vybaví v souvislosti s Novým Zélandem. Návštěvníci pobývali na Novém Zélandu v rozmezí 3 měsíců až 1 roku, jediný informátor po návštěvě Nového Zélandu do země emigroval. Důvody pro odjezd na druhou stranu světa byly podobné. Jediné odpovědi informátorů I a H se lišily. Odpověď na otázku, jaký byl důvod návštěvy informátora I, Nového Zélandu byla následovná: „*Přišla mi nabídka na práci na 3 měsíce od kamarádů, kteří tam již byli.*“ Důvod informátora H: „*Důvodem byla emigrace.*“

Odpověď informátora D: „*Byla to moje vysněná cesta už od dětství, chtěl jsem vidět tu neskutečnou přírodu, kterou jsem viděl jen v knížkách. Jak jsem o Zélandu četl víc a víc, tak to nutkání odjet se zvětšovalo. Musím říct, že mě Zéland v ničem, o čem jsem snil, nezklamal a chci se tam vrátit.*“ Názor dalšího dotazovaného B se moc nelišil v pozitivním vnímání dané destinace: „*Cestuju na vlastní pěst a Nový Zéland byl mým cílem v Oceánii. Projela jsem Austrálii, Fidži, Samou a Zéland, tam se mi líbilo nejvíc. Nejhorší to bylo na Fidži, myslela jsem si, že to je země zaslíbená, ale opak byl pravdou. S domorodci, pokud jsem jim neukázala peníze, nic nebylo, žádná ochota, komunikace, lidi tam nejsou moc přátelský, teda pokud nejste bohatý návštěvník. Na konec mě poštípaly štěnice v ubytovně.*“ Informátorka CH: „*Chtěla jsem se naučit anglicky, do Ameriky se mi moc nechtělo a Anglie mi přijde moc konzervativní a svázaná.*“

Na otázku, co se informátorům vybaví v souvislosti s Novým Zélandem jako první, byla jednoznačná odpověď: příroda a svoboda. Názor informátora C: „*Ovce, ovce a zase ovce.*“ Informátor F: „*Zeleň, nezávislost, pohoda a taky kiwi.*“ Další poznatek informátora D byl podobný a na tvářích informátorů se objevoval příjemný úsměv při vzpomínce na destinaci. „*Mně se vybaví úžasná příroda, taky že jsem tam skoro furt chodil na boso, Maoři, fajn lidi a taky ragby.*“ Ani odpověď informátora E neměla jiný charakter: „*Než jsem tam byl tak příroda, ale po zkušenostech a pobytu,*

tak krásný Maorky ..., pohoda, svoboda, tolerance. Taky zelená barva, ovce, nezávislost a taky jiný vnímání času, který jsem jinde nezažil. A taky nízký nebe, který občas padá na hlavu.“ Odpovědi informátorů A a G byly stejné, týkaly se především přírody.

V porovnání názorů informátorů na Nový Zéland lze tedy říci, že důvodem odjezdu je touha vidět přírodu, která je s Novým Zélandem spojována. Příroda je také první věc, která se informátorům vybaví v souvislosti s danou destinací, další je svoboda a pocit nezávislosti, která je spojená s tolerantnějším kulturním prostředím. Odpověď na výzkumnou otázkou, zda je důvodem návštěvy Nového Zélandu tradičního maorského umění je, že tomu tak není. Převažujícím znakem pro návštěvu dané destinace je přírodní bohatství země. Touha informátorů vidět „zelený svět“ na vlastní oči a přesvědčit se o přírodních atraktivitách Nového Zélandu.

5.2.1.2 Kategorie původní obyvatelé Maoři

Další kategorií se stali původní obyvatelé Maoři. Zde se odpovědi a názory informátorů značně lišily. Informátor E na otázku, co si myslí o původních obyvatelích Nového Zélandu, odpověděl: *“Už jich tam moc není, jsou docela přátelští. Ale je velký rozdíl mezi starýma Maorama a mladýma. Ty staří pořád ještě ctí svoje tradice, ale mladý jsou docela líný i na mě. Dneska už to tak není, ale bývali drsný. Mě vždycky fascinovali. Jejich kultura, umění, líbí se mi jejich tetování a smysl pro kulturu. Myslím, že si zaslouží respekt a úctu, hlavně ty starší, kteří ctí svou kulturu. Já se snažím od původních obyvatel vždycky něco naučit.*“ Další vesměs pozitivní názor byl informátora C: *„Mně osobně se líbí. Jejich kultura, umění, příběhy – propojení bohů a Matky Země. Myslím, že jsou hodně soudržný nejen jako rodina ,ale taky jako komunita. A jsou na sebe jako na svůj národ hrdý.“* Informátor G: *“mám z nich smíšené pocity,ale asi převládají ty kladné.”* Další dotazovaný D *„Pro mě jsou trochu záhadou a moc nevím, co si o nich myslet.Když jsem viděl představení*

v Rotoruře, tak se mi to líbilo, ale myslím, že už takhle nežijou, aspoň teda ty co žijou ve městech.“ Další kladné názory na původní obyvatele byli od informátorů B a I. První z nich odpověděla: *“ Já jsem se snažila s nima komunikovat a docela se mi to dařilo, v jedné rodině jsem chvíli žila a bylo to fajn. Jsou zvyklí spolu asi víc komunikovat a jsou hlučnější, ale to mi nevadí. Nemám ráda svázanost a oni jsou hodně otevření a tolerantí.*“ I informátor I: *“ Moc jsem jich nepoznal, ale asi jsou v pohodě.*“

Další názory na původní obyvatele se nesly v negativním duchu. Na stejně položenou otázku reagoval informátor F: *“ Staří Maori jsou dobří a ještě ctí svoji kulturu, většina mladých jsou líní povaleči.*“ Další názor od informátora CH zněl: *“ Už jich tam moc není, spíše Samoanci, ale i tak jsou příjemní a milí, jen se jim nechce moc pracovat.*“ Dalším negativním názorem byla odpověď informátora A: *“ Nemám s nima moc dobrou zkušenost, spíš z nich mám respekt ve smyslu strachu. Jsou uzavřeni ve svých komunitách a moc mezi sebe lidi nepouští.*“ Názor informátora H: *„Maori ve městech jsou přizpůsobeni městskému životu, ty co žijou na vesnicích nebo na okraji města jsou divočejší a asi žijou po starým způsobu života.“*

Názory návštěvníků na původní obyvatele se liší. Z nadpoloviční většiny převažují názory na původní obyvatele v pozitivním směru. Informátoři s nimi mají dobré zkušenosti a líbí se jim jejich tradice a způsob kontaktního životního stylu. U zbývajících dotazovaných převládá na Maory negativní názor. Původní obyvatele považují za povaleče, a když se přiklání k pozitivnějšímu názoru, smýšlejí spíše o Maorech žijících ve městech. Autorka se domnívá, že takovéto myšlení může vést k zániku tradičního způsobu života a mladá generace Maorů přizpůsobená do měst nebude znát tradice a hodnoty svých předků.

5.2.1.3 Kategorie Maorské umění

Třetí kategorie se týká maorského umění. Výzkumná otázka se týkala znalostí nejznámějších forem maorského umění (tanec Haka, tetování Moko, způsobpřípravy jídla Hangi, řezbářství) a zda je maorské umění návštěvníky vnímáno pozitivně.

Rozhovory se z velké části týkaly právě vnímání maorského umění a jeho znalostí. Odpověď informátora E na otázku, zda zná nějaké tradiční maorské umění, byla následující: *„Ano znám. Líbí se mi válečný tanec Haka, z toho mám vždycky husí kůži. Jednou jsem to zkusil, ale nešlo mi to křičení, je to fyzicky docela náročný. Fascinuje mě řezbářství, mají to do detailu propracovaný, používají hlavně dřevo a greenstone. Nejvíc je pro mě tetování Moko, jedno tetování mám na noze. Nemám ho ze salonu, ale přímo od Maora. Dlouho se mnou rozebíral, proč ho chci a jaký má být jeho význam. Ale nedokážu si představit být potetovaný jak oni, ale je to fascinující. Mají to fakt propracovaný. Ale je fakt, že už to mají jen starý Maori. Potetovanou Maorku v obličeji jsem viděl jen jednou. Mladý mají hodně tetování, ale spíš na rukách nebo nohách.“* Informátoři A a C shodně odpověděli, že mají povědomí o tanci Haka (díky Ragby týmu All Blacks) tetování a řezbářství. Názor informátora: *“Myslím, že jsou hodně dobrý v tetování, jinak výroba lodí, obleků, látek a Haka tanec.“* Odpovědi informátora D se nově objevují šperky a malba *„Patří sem hlavně řezbářství, malba, šperky a taky tetování. A Hangi, líbí se mi, že dodržují stále stejné postupy i v dnešní době, kdy by mohli strčit jídlo jen do papíňáku...smích.“* U informátora I se ukazuje také povědomí o šperkařství (informátoři byli ponecháni hovořit, ale domněnkou je, že si zaměnili šperkařství s řezbářstvím): *„Maorové stavěli a staví příbytky marae, jsou známí řezbářstvím a výrobou šperků ze zeleného kamene. Líbí se mi tetování, které měli dřív, měli to dobře propracovaný. Tetování mám na noze, ale ne ze Zélandu. To, jak měly potetovaný obličeje, mi přijde už moc, ale na nich to sedí.“* Další dotazovaný G na otázku odpověděl následovně: *„Řezbářské práce, používali hlavně dřevo a kámen. Vyřezávali symboly lidských těl a ptáků. Ženy se nesměly*

k mužským pracím přiblížit. Taky vím, že uchovávali jídlo v dřevěných sýpkách, který stavěli na dlouhých dřevěných kůlech.“ Poznatek informátora CH se týkal převážně řezbářství a jediný byl lehce v negativním tónu: *„Myslím, že nejvíc tam je propagované řezbářství. Každý infocentrum je narvaný maorskými přívěsky. To mi přijde docela dost masový, ale je pěkný, že jsou občas vidět vyřezávané symboly na domech nebo lavičkách.“*

Poslední v této kategorii je odpověď informátora H: *„Maori jsou známí řezbářstvím, dřív to bylo tetování, ale to dneska v ulicích už moc nevidíte.“* *Chci se naučit Haku nebo ženský tanec Poi.“* Z rozhovorů vyplynulo, že maorské umění je pro mnohé fascinující a jsou rádi, že některé z nich měli možnost vidět na vlastní oči. Všichni informátoři se shodli, že je dobré zachovávat tradice a ukazovat je veřejnosti.

Na základě šetření tato kategorie vyšla pozitivně a povědomí a znalost o tradičním maorském umění měli všichni informátoři. Odpověď na výzkumnou otázku, zda tradiční maorské umění vnímáno pozitivně a zda znají informátoři nejznámější formy tradičního maorského umění (tanec Haka, tetování Moko, způsob přípravy jídla Hangi, řezbářství) autorka analyzovala a zjištěním je, že většina informátorů vnímá tradiční maorské představení pozitivně.

Z rozhovorů je možné analyzovat, že nejznámějším tradičním uměním je pro dotazované řezbářství, většina jich i vlastní nějaký přívěšek z kosti či zeleného kamene. Druhým nejvíce populárním druhem umění je pro informátory tetování. Nejméně proslulá je tradiční příprava pokrmů Hangi. Domněnkou je, že je to z důvodu nefrekventovanosti tohoto umění v běžném životě původních obyvatel. Příprava Hangi je možno vidět většinou jen jako atrakci pro návštěvníky, jen málokomu se poštěstí vidět přípravu tohoto pokrmu a ochutnat ho přímo od běžných Maorů. Jako další formy umění informátoři zmínili výstavbu lodí, výstavbu domů marae a typické oděvy z peří.

5.2.1.4 Kategorie inscenizace

Poslední z kategorií je inscenizace. Zelenka a Pásková (2012) vysvětlují inscenizaci jako komerční předvádění tradic a obyčejů ve smyslu zažitých představ návštěvníků o dané kultuře a etniku. Autorka se domnívala, že většina návštěvníků bude přesvědčena o komerčním předvádění tradic ze strany původních obyvatel v Rotoruře. Nebylo tomu tak, skoro všechny odpovědi na otázku, zda dochází k inscenizaci při prezentování tradičního maorského umění, byly pozitivní ve smyslu vnímání předvádění tradic, jen pár se neslo v lehce negativním směru i když uznávají, že náznak komerce tam je, nevadí jim to. Informátor C na otázku odpověděl: „*Náznak komerce tam jistě je, ale zároveň je to zachování tradic a představení kultury veřejnosti.*“ Další kladná odpověď byla informátorky A: „*To nemůžu posoudit, protože jsem na žádném komerčním představení nebyla. Ale nemyslím si, Maorové obecně chtějí podle mě prostě udržet své tradice a kulturu živou.*“ Pozitivně vnímá předvádění tradic i informátor E, který na otázku, zda dochází při předvádění maorských tradic k inscenizaci, odpověděl takto: „*To si nemyslím. Podle mě Maorové chtějí prostě udržet svoje tradice a kulturu živou. Není to přehnané, spousta lidí si díky tomu představí, jak ti lidé kdysi žili, je dobrý, když se kultura udržuje a ne, že je všechno v každý zemi na jedno brdo. Je jasný, že na jednu stranu to je předvádění, pokrok nezastavíš, nikdo přece nebude dneska běhat po ulici v šatech z perí a na ostatní vyplazovat jazyk, valit oči a mlátit rukama.*“ Informátoři I a B odpověděli shodně, že představení jako komerční nevnímají a nemyslí si, že jde o inscenizaci. Informátorka F „*Nikdy jsem o tom takhle nepřemýšlela, ale asi je to baví a chtějí, aby ostatní viděli, jak žili a některý ještě žijou.*“

Další názory se začínají lišit, zde se již informátoři domnívají, že se jedná o komerci a inscenizaci, v zásadě jim to ale nevadí. Podle informátora D „*Záleží na tom, kde ho člověk vidí. Pokud si zaplatí výlet do vesnice, která je v podstatě vybudovaná pro návštěvníky, tak určitě ano. Pokud se člověku poštěstí vidět ho někde v komunitě, pocítí, jak se maorové s příběhy a bohy ztotožňují.*“ Dalším negativní vnímání prezentace umění je od informátora G: „*Komerční charakter to určitě má, kdyby ne,*

tak to přece není za peníze a Maori by se pak nepřevlíkali do džínů a nešli na hamburgera. Kdo nemá možnost to vidět někde přímo u domorodců, tak je dobrý, že se na představení může jít podívat. Myslím, že musíte žít na Zélandu déle a spřátelit s místními, aby se Vám poštěstilo vidět tradiční způsob života, a není to jen na Zélandu.“ Odpověď na otázku, zda se jedná o inscenizaci, byla od informátora H: „O komerční předvádění určitě jde. Je to ale normální v moderní době, kde jsou místo směny peníze. Tradičním způsobem života se přece už nikde nežije, teda ve smyslu toho, jak žili před 100 rokama. Ani v Čechách krom vesnicí není všechno tak, jak bylo, a když chcete vidět, jak lidi kdysi žili, tak si taky musíte zaplatit vstup do nějakého skanzenu, kde to je za peníze.“

V této kategorii se již názory na stejnou otázku liší. Na základě šetření nadpoloviční většina informátorů odpověděla na otázku, zda vnímají návštěvníci Nového Zélandu formu prezentace tradičního maorského umění jako inscenizaci, negativně. Někteří si myslí, že náznak komerce a inscenizace tam je, ale zároveň se domnívají, že Maorové jen chtějí ukázat návštěvníkům, způsob svého života. Inscenizace a komercializace nebyly zcela vyvráceny. Zbývající informátoři o inscenizaci a komercializaci hovoří, ale potvrzují, že je to neovlivňuje ve vnímání a smýšlení o původních obyvatelích Nového Zélandu. Závěrem této kategorie je pozitivní a žádoucí vnímání návštěvníků prezentace maorského umění.

6 Shrnutí výsledků

Cílem této práce bylo podchytit vnímání dopadů cestovního ruchu na nehmotné dědictví Maorů ze strany návštěvníků Nového Zélandu. Z výsledků práce vyplývá, že návštěvníci Nového Zélandu vnímají dopady etnografického cestovního ruchu v malé míře. Sledované cíle byly kulturní efekty cestovního ruchu, konkrétně inscenizace a komercializace zdrojů cestovního ruchu. Z analýzy rozhovorů s návštěvníky vyplývá, že převážná většina informátorů se domnívá, že o inscenizaci nejde. Zbytek jev inscenizace připouští, ale nijak je to neovlivňuje ve smýšlení o původních obyvatelích a jejich umění. Zajímavým přístupem v dalším výzkumu by bylo seznámit informátory s kulturním efektem inscenizace před prezentací maorského umění. Podle autorky efekt komercializace zdrojů cestovního ruchu prokázán byl. Vyřezané ornamenty do nefritu lze koupit v každém městě či vesnici Nového Zélandu a jejich prodej je masový. Z výzkumu dále vyplývá, že maorské umění znají všichni informátoři a nejznámější forma je již zmíněné řezbářství, nejméně tradiční příprava pokrmů Hangi. Příznivé je smýšlení informátorů o původních obyvatelích. Více než polovina informátorů o Maorech smýšlí v pozitivním slova smyslu. Dopady cestovního ruchu neměly negativní vliv na kulturu původních obyvatel a ani na ně samotné. V dané destinaci jsou stále komunity původních obyvatel, jež žijí podle tradičních maorských hodnot.

Níže vytvořená tabulka zachycuje výzkumné otázky a ve zkrácené formě odpovědi na ně od informátorů.

Tabulka č. 4. Výzkumné otázky a odpovědi na ně.

(Ve zkráceném znění)

Návštěvníci	Výzkumná otázka č. 1	Výzkumná otázka č. 2	Výzkumná otázka č. 3	Výzkumná otázka č. 4	Výzkumná otázka č. 5
Informátor A	Příroda	Uzavření	Pozitivní	Zná	Nevnímá
Informátor B	Cíl v Oceánii.	Otevření	Pozitivní	Zná	Nevnímá
Informátor C	Příroda	Soudržní	Pozitivní	Zná	Náznak vnímání
Informátor D	Příroda	Neví	Pozitivní	Zná	Ano i ne
Informátor E	Příroda, Maorky	Respekt	Pozitivní	Zná	Nevnímá
Informátor F	Nezávislost, příroda	Povaleči	Pozitivní	Zná	Nevnímá
Informátor G	Příroda	Směšené pocity	Negativní	Zná	Vnímá
Informátor H	Emigrace	Divocí	Pozitivní	Zná	Vnímá
Informátor CH	Angličtina	Málo pracovití	Pozitivní	Zná	Nevnímá
Informátor I	Práce	Příjemní	Pozitivní	Zná	Nevnímá
VYHODNOCENÍ	Důvodem je především příroda.	Převažuje pozitivní názor.	Většinově pozitivní názor.	Všichni maorské umění znají.	Nadpoloviční většina inscenizaci nevnímá.

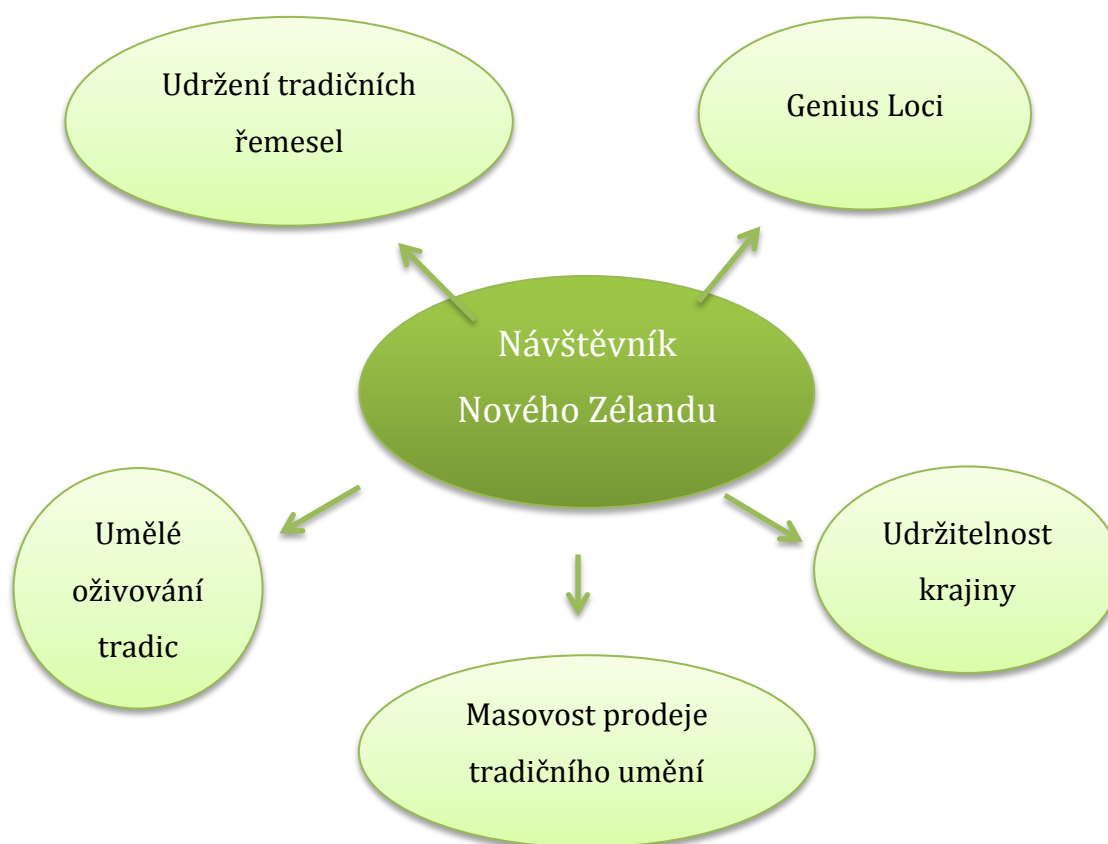
Zdroj: Vlastní zpracování

Výzkumné otázky:

1. Je důvodem pobytu pro návštěvníky Nového Zélandu tradiční maorské umění?
2. Jak jsou vnímáni původní obyvatelé Nového Zélandu návštěvníky?
3. Je vnímáno tradiční maorské umění pozitivně?
4. Znalí návštěvníci nejznámější formy tradičního maorského umění (tanec Haka, tetování Moko, způsob přípravy jídla Hangi, řezbářství)?
5. Vnímají návštěvníci Nového Zélandu formu prezentace tradičního maorského umění jako inscenizaci?

Následné schéma popisuje vlivy etnografického cestovního ruchu na maorské nehmotné dědictví vnímané návštěvníky Nového Zélandu. Návštěvníci vnímají vlivy žádoucí i nežádoucí. Mezi vnímané žádoucí vlivy řadí Genia loci místa i představení, kdy popisují husí kůži na těle při shlédnutí představení tance Haka. Udržitelnost krajiny a udržení tradičních řemesel také percipují pozitivně. „*Je to zachování tradic a představení kultury veřejnosti* „, informátor E. Na druhou stranu někteří návštěvníci vnímají při předvádění tradičního maorského umění inscenizaci. Také byla prokázána komercializace zdrojů cestovního ruchu. „*Každé infocentrum je narvané maorskými přívěsky. To mi přijde docela dost masové* “ informátor CH, další názor je od informátora H „*Mají je tam snad v každém obchodě, ale ty pro sebe jsem si koupila v Rotorua, přímo od Maorů, kteří je tam zrovna vyřezávali.*“

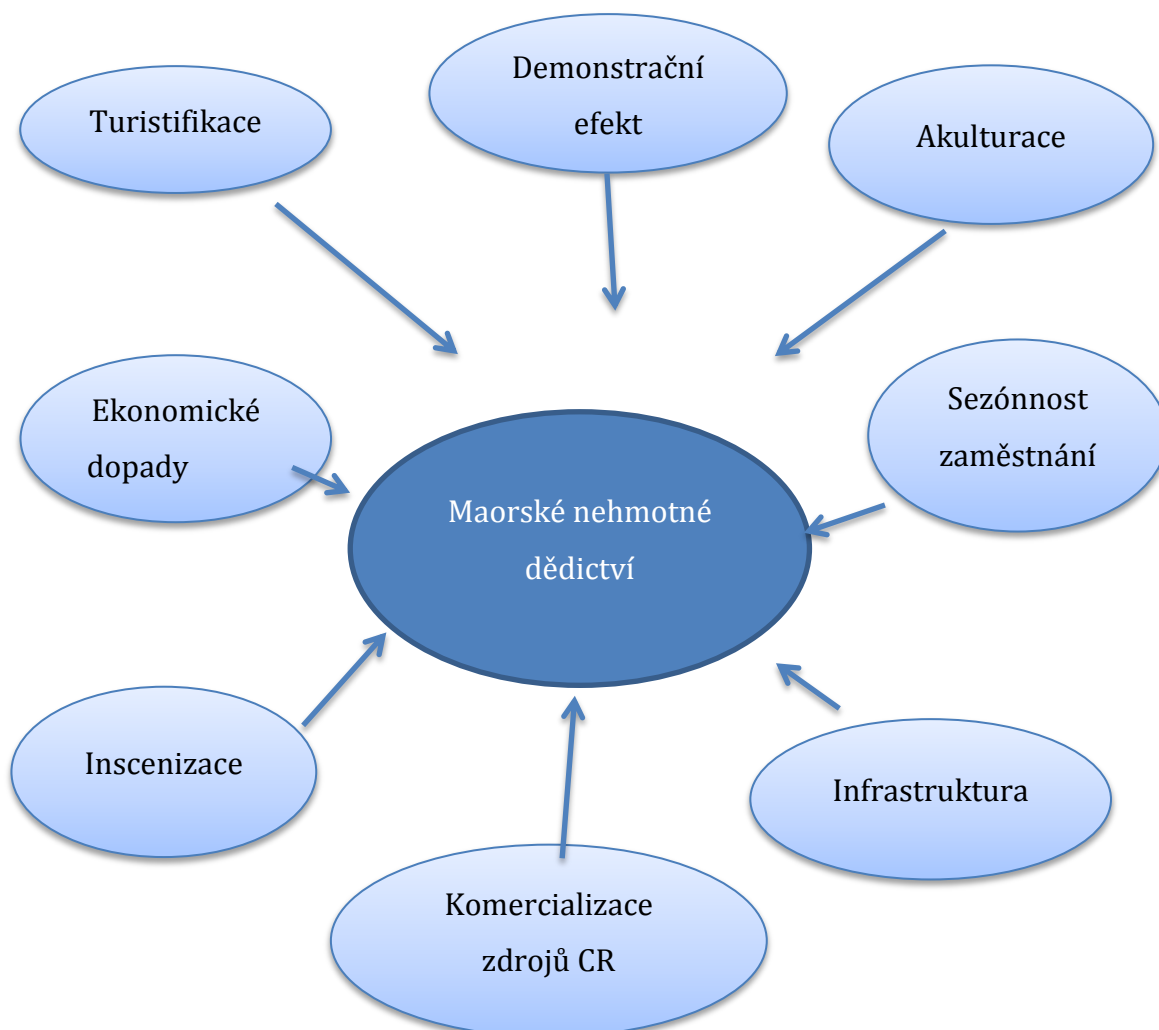
Obr. 34 Vlivy etnografického cestovního ruchu na maorské nehmotné dědictví vnímané návštěvníky Nového Zélandu.

Zdroj: Vlastní zpracování

Další vytvořené schéma zachycuje dopady cestovního ruchu na maorské nemotné dědictví Rotorua. V malé míře jsou zde zastoupeny dopady žádoucí jako je zlepšení infrastruktury a přísun peněz od návštěvníků. Dále se také podle informátorů objevuje dopad inscenizace, ale pouze v malém rozsahu. Nežádoucí dopady na maorské nemotné dědictví převažují. Turistifikace, sezónnost zaměstnání, ale i demonstrační efekt ovlivňují původní obyvatel a jejich kulturní dědictví. Dalším závažným dopadem je komercializace zdrojů cestovního ruchu, kdy dochází k zániku unikátnosti, před masovostí.

Obr. 35 Dopady cestovního ruchu na maorské nemotné dědictví.

Zdroj: Vlastní zpracování

7 Doporučení

Na základě zjištěných výsledků autorka považuje za nezbytné, aby maorské kulturní dědictví nezaniklo a uchovalo se pro další generace. Pro uchování maorského kulturního dědictví je nutné dodržování tradičního charakteru představení. Destinace by si měla zachovat svoji krásu a příjemné prostředí nejen pro návštěvníky cestovního ruchu, ale v první řadě pro místní komunitu. Činnosti cestovního ruchu je nutné sledovat a zapojit všechny členy destinačního managementu. Bylo by vhodné, aby destinace Rotorua systematicky zpracovávala analýzy a statistiky o počtu návštěvníků dané lokality, ale především zájmu o představení pořádaná původními obyvateli. Dalším doporučením pro destinační management v Rotorua by bylo vytvoření pracovní pozice pro problematiku dopadů etnografického cestovního ruchu na nehmotné maorské dědictví. Vhodní by byli dva zástupci, jeden z řady místní komunity a druhý z komunity původních obyvatel. Data získaná analýzou a statistikami, pochopení problematiky dvou zástupců komunit v dané destinaci a spolupráce všech členů destinačního managementu by mohla zajistit správná rozhodnutí a budoucí vývoj destinace.

Pro další výzkum dané problematiky je nezbytné pochopit a analyzovat vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu původních obyvatel Nového Zélandu. Autorka se domnívá, že nejlepším způsobem jak toho dosáhnout je do dané destinace na delší dobu odjet a proniknout citlivě do komunity původních obyvatel. Výsledky výzkumu by měly především pomoci původním obyvatelům udržovat jejich bohatství živé a ochraňovat jej.

8 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjištění vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu na maorské nehmotné dědictví na Novém Zélandu z pohledu návštěvníka. V teoretické části se podařilo dostatečně zmapovat dosavadní přístupné poznatky a teorie etnografického cestovního ruchu. V aplikační práci byla provedena analýza problematiky dopadů etnografického cestovního ruchu na maorské imateriální dědictví. Z výzkumu lze vyčíst, že návštěvníky zajímají tradice a zvyky původních obyvatel Nového Zélandu. Také cítí respekt k původním obyvatelům a k jejich kultuře.

Neočekávaně hladce šlo hledání návštěvníků, kteří se chtěli o svoje zkušenosti a pocity z Nového Zélandu podělit. Naopak se nepodařilo naplnit a rozšířovat vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu původními obyvateli.

Autorka se domnívá, že nerozšířování vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu původními obyvateli, je možnou hrozbou disharmonie cestovního ruchu s požadavky a hodnotami původních obyvatel. Ohroženo je nejen jejich know-how předávané z generace na generaci, ale také hrozí ztráta autentičnosti představení.

Naopak výzvou pro danou destinaci a její původní obyvatele, je zapracování na udržitelném cestovním ruchu, kde bude kladen důraz na ochranu hmotného a nehmotného dědictví původních obyvatel.

9 Seznam použité literatury

- [1] AUGÉ M.1999. *Antropologie současných světů*. In: COPANS, Jean. *Základy antropologie a etnologie*. Praha: Portál, 2001, 124 s. ISBN:80-7178-385-4
- [2] BRETT, G. 'Whakairo – Māori carving', *Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand*, [online]2014[cit. 2016-28-2]. Dostupné z: www.TeAra.govt.nz/en/whakairo-maori-carving
- [3] BURYÁNEK, J. *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Člověk v tísní - společnost při ČT, o.p.s., Praha 2002.*[online]2016[cit. 2016-13-3]. Dostupné z: www.varianty.cz/publikace/54-interkulturni-vzdelavani
- [4] BUTLER, R., HINCH, T. *Tourism and Indigenous peoples. Maori nature tourism businesses: connecting with land.* Vyd.1. UK:Elsevier, 2007.400 str. ISBN-10:0750664460
- [5] CAMPBELL J. (1988). *The Power of Myth* In: GOLD, Peter. *Posvátná tajemství Navahů a Tibeťanů: Kruh moudrosti*. Praha: Pragma, 2000. 364 s. ISBN 80-7205-686-7.
- [6] COPANS, J. *Základy antropologie a etnologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 124 s. ISBN 80-7178-385-4
- [7] ČERŇANSKÝ, M. *Světové dědictví UNESCO*. [online]2013[cit. 2016-20-1]. Dostupné z: www.lidova-architektura.cz
- [8] ČÍŽEK, V. *Řezbářství. Řezbářství na Novém Zélandu*. [online]2016[cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.eshop.blognovyzeland.cz/rezbarstvi.html>
- [9] DAULT, P. *Rotorua lakes council. Rotorua tourism riding international wave*. [online]2015[cit. 2016-21-03]. Dostupné z: www.rdc.govt.nz/search/Pages/results.aspx?k=Rotorua%20tourism%20riding%20international%20wave
- [10] DE BRY, T. *Grands Voyages, La Bibliotheque du Service historique de la Marine au chateau de Vincennes*. In RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny odívání. 350 s. ISBN 80-7106-780-6

- [11] DENMAN,R: United nations environment programme, *Making tourism more sustainable: a guide for policy makers*. Paris: United Nations Environment Programme, 2005. ISBN 9284408210.
- [12] DIAMOND, P. 'Te tāpoi Māori – Māori tourism', *Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand*. [online]2016[cit.2016-28-03]. Dostupné z: www.TeAra.govt.nz/en/te-tapoi-maori-maori-tourism
- [13] DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3 vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN:80-246-0139-7
- [14] ERIKSEN, T. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 407s. ISBN 978-80-7367-465-6.
- [15] ERROL,P. 'Throat-slitting haka' given all clear by World Rugby despite racial protests. [online]2015[cit.2016-28-03]. Dostupné z: <http://www.betootaadvocate.com/headlines/throat-slitting-haka-given-all-clear-by-world-rugby-despite-racial-protests/>
- [16] FOLTÝN, D. *Prameny paměti: sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*. 1. vyd. V Praze: Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK, 2008. ISBN 978-80-7290-352-8.
- [17] GREENWOOD, Janinka. *Kde pramení hlavní proud? A jak pracovat s komunitami mimo něj? Studia paedagogica* [online]. 2014, 19(2), 141-154 [cit. 2016-04-03]. DOI: 10.5817/SP2014-2-9. ISSN 18037437. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/740>
- [18] HERITAGE NEW ZEALAND. *Maori Heritage*. [online]2015[cit. 2016-21-03]. Dostupné z: www.heritage.org.nz/protecting-heritage/maori-heritage
- [19] HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ P. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. 348s. ISBN 978-80-7357-339-3.
- [20] HIGGINS,R. 'Tā moko – Māori tattooing - Tohunga tā moko', *Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand*, . [online]2013[cit.2016-203]. Dostupné z: www.TeAra.govt.nz/en/artwork/41242/tohunga-ta-moko-
- [21] HIESBÖCKOVÁ,M. *Archív vlastních fotografií*. 2008
- [22] HOVORKA, D.KRONFELD U. *Vergleichende Volksmedizin II*. In RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny odívání. 350s. ISBN 80-7106-780-6.

- [23] HRBÁČKOVÁ M., *Role a postavení tradičního maorského umění v současné maorské kultuře*. 2009, Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická
- [24] JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
- [25] JOHNOVÁ, R. *Marketing kulturního dědictví a umění: [art marketing v praxi]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. Manažer. 288 s. ISBN 978-80-247-2724-0.
- [26] KA'AI, T. *Ki te whaiiao: an introduction to Māori culture and society*. Auckland, N.Z.: Pearson Longman, 2004. 252 s. ISBN 0582545722.
- [27] KEIMER, L. *Remarques sur le Tatouage dans l'Égypte ancienne*. In RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny odívání. 350 s. ISBN 80-7106-780-6
- [28] KELLER J., 2010. *Tři sociální světy* In: HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). 297 s. ISBN 978-80-247-4109-3.
- [29] KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 204 s. ISBN 80-86429-39-3.
- [30] KESNER, L. *Marketing a management muzeí a památek*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. Expert (Grada). 304 s. ISBN 80-247-1104-4.
- [31] KOTÍKOVÁ, H. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4603-6.
- [32] KOUŘIL, P. *Displacement a pojem tradiční lidové kultury. Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2006. ISSN 1214-813x.
- [33] KŘÍŽEK, F., NEUFUS, J. *Moderní hotelový management*. 2. aktualiz. a rozšíř. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. 224 s. ISBN 978-80-247-48351.
- [34] KULHÁNKOVÁ, J. *Lidé duhového hada a Strážci dlouhého šedého mraku: minulost a současnost domorodých obyvatel Austrálie a Nového Zélandu*. 1. vyd. Praha: FHS UK, 2010. Agora (Univerzita Karlova). 70 s. ISBN 978-80-87398-09-8.

- [35] LAMPERT, K. *Die Volker der Erdell*. In RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny odívání. 350 s. ISBN 80-7106-780-6
- [36] MAORI. CZ. *Hudba a lidové nástroje*. [online]2016[cit. 2016-28- 03]. Dostupné z: www.maori.cz/view.asp?tree=78
- [37] MAORI.INFO.*Maori of New Zealand*. [online]2016[cit. 2016-28- 03]. Dostupné z: http://www.maori.info/maori_art.htm
- [38] MATSUURA K. *Unesco issues first ever proclamation of masterpieces of the oral and intangible heritage* [online]2015[cit. 2009-09-05]. Dostupné z: www.unesco.org/bpi/eng/unescopress/2001/01-71e.shtml
- [39] MCCLURE, M. *The wonder country: making New Zealand tourism*. Auckland , N.Z.: Auckland University Press, 2004. 38 s. ISBN 1869403193.
- [40] MCKINNON, M. *Story: Volcanic plateau places - Rotorua city', Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand*. [online]2015[cit. 2016-15-03]. Dostupné z: www.TeAra.govt.nz/en/volcanic-plateau-places/page-4
- [41] MEDIA NEW ZEALAND:*History of the All Black Haka*. [online]2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: media.newzealand.com/en/story-ideas/history-of-the-all-black-haka/
- [42] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. *Nový Zéland*. [online]2016[cit. 2016-18-03]. Dostupné z: www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/australie_a_oceanie/novy_zeland/index.html
- [43] MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. 325 s. ISBN 978-80-247-2339-6.
- [44] MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOUARD. *Přehled sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 336 s. ISBN 80-7178-976-3.
- [45] MULLAN B., TAIL A., THOMSON C. *Te Ara – The Encyclopedia of New Zealand. Climate*. [online]2015[cit. 2016-3-3]. Dostupné z: <http://www.teara.govt.nz/en/climate>
- [46] NAGLE,G. *Tourism, Leisure and Recreation*. 2ed. UK: Nelson Thames,2005, 141 s. ISBN 0174447051
- [47] NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *UNESCO*. [online]2015[cit. 2016-20-1]. Dostupné z: www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/

- [48] NEUBAUEROVÁ, K. *Rodinné a výchovné poradenství: Rodinné tradice a rituály obecně*. [online]2009[cit. 2016-21-03]. Dostupné z: www.katkaen.cz/products/rodinne-tradice-a-ritualy-obecne/
- [49] PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ J. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 264 s. ISBN 978-80-247-3643-3.
- [50] PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3. vyd., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014a. 335 s. ISBN 978-80-7435-329-1.
- [51] PÁSKOVÁ, M.2014b.*Význam znalostí, dovedností a tradičního životního stylu původních komunit pro cestovní ruch krajiny cenných destinací cestovního ruchu*. In: Hradecké ekonomické dny: mezinárodní vědecká konference: Hradec Králové: sborník příspěvků. Hradec Králové: Gaudeamus, [200-]- 470 s. ISBN:978-80-7435-367-3
- [52] PAVLICOVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L.*Romantický obraz lidové kultury jako základ novodobého folklorismu*.2011. Folia ethnographica 45. 1. č. 4. s
- [53] POKORNÁ, A. *Od Rotorua k jezeru Taupo*. [online]2012[cit. 2016-15-3]. Dostupné z: <http://www.aotearoa.cz/od-rotorua-k-jezeru-taupo/taupo>
- [54] RANGIHAU ,J.1992.*Being Maori*, In KULHÁNKOVÁ, J. *Lidé duhového hada a Strážci dlouhého šedého mraku: minulost a současnost domorodých obyvatel Austrálie a Nového Zélandu*. 1. vyd. Praha: FHS UK, 2010. Agora (Univerzita Karlova). 70 s. ISBN 978-80-87398-09-8.
- [55] RATZEL, F. *Volkerkunde-Zweiter band*.Vyd. Bd1. Germany: Leipzig, Bibliographisches institut. 1885.824 s.
- [56] ROJEK, Ch.,URRY J. . *Touring cultures: transformations of travel and theory*. New York: Routledge, 1997. 224 s. ISBN 0415111250.
- [57] ROTORUA DISTRIC COUNCIL.*Quarterly Economic Monitor Rotorua Distric-December 2015*. [online]2015[cit. 2016-21-03]. Dostupné z: <http://www.rdc.govt.nz>
- [58] ROTORUA MUSEUM. *Kia ora welcomw to Rotorua Museum Te Whare Taonga o Te Arawa*. [online]2016[cit. 2016-23-1]. Dostupné z: <http://www.rotoruamuseum.co.nz/>
- [59] ROTORUA VISIT: *Things to do in Rotorua. Maori cultura* .[online]2016[cit. 2016-04-03]. Dostupné z <http://www.rotoruanz.com/visit/see-and-do/maori-culture/ohinemutu-maori-village>

- [60] ROMÁNKOVÁ E. *Nehmotné kulturní dědictví*. [online]2016[cit. 2016-20-2]. Dostupné z: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich_unesco/cr_v_unesco/nematerialni_kulturni_dedictvi_v_cr.htm
- [61] ROYAL CH., Kaka-Scott J. 'Māori foods – kai Māori - Traditional cooking and preserving', *Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand*, [online]2013[cit. 2016-21- 03]. Dostupné z: <http://www.teara.govt.nz>
- [62] RYAN,Ch 1991:*Recreation Tourism- a Social Science Perspective* In: PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3. vyd., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 335 s. ISBN 978-80-7435-329-1.
- [63] RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny odívání. 350 s. ISBN 80-7106-780-6.
- [64] RYCHLÍK M. *Tetování jsou plná skrytých příběhů*. [online]2014[cit.2016-28-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/styl/355542-tetovani- jsou-plna-skrytych-pribehu.html>
- [65] RUSEK, J. SVĚT: *Krok za krokem v Rotorua* . [online]2001[cit. 2016-18-3]. Dostupné z: <http://cestovani.idnes.cz/krok-za-krokem-v-rotorua-084-kolem-sveta.aspx?c=2001M116C08A>
- [66] SEIFERTO VÁ, V. *Průvodcovské činnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 204 s. ISBN 978-80-247-4807-8.
- [67] SINCLAIR, K. *Dějiny Nového Zélandu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Dějiny států. 372 s. ISBN 80-7106-556-0.
- [68] SKIPBLOG.CZ. *Haka ka mate a all blacks*. [online]2007[cit. 2016-28- 03]. Dostupné z: <http://skip.blog.cz/0704/haka-ka-mate-a-all-blacks>
- [69] SLÍVA M., SLÍVOVÁ V. *Hangi, maorské jídlo a návod jak na to*. [online]2004[cit. 2016-13-03]. Dostupné z: <http://magazin.ceskenoviny.cz/zpravy/hangi-maorske-jidlo-a-navod-jak-si-ho-pripravit/68984>
- [70] SLÍVOVÁ, V. *Maori IV – Maorské skalní malby*. [online]2005[cit. 2016-03-20]. Dostupné z:www.aotearoa.cz/maori-iv-maorske-skalni-kresby
- [71] SMITH, V. 'Kapa haka – Māori performing arts', *Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand*, [online]2014[cit.2016-29-03]. Dostupné z: www.TeAra.govt.nz/en/kapa-haka-maori-performing-arts
- [72] SOUKUP, M. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. 212 s. ISBN 978-80-87207-03-1.

- [73] SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 229 s. ISBN 80-7178-328-5.
- [74] STAFFORD, D. *Introducing Maori culture*. 1.vyd. Aucland:Reed books, 2005. 70s. ISBN:0 7900-0597-2
- [75] STATISTICS NEW ZEALAND. *International Visitor Arrivals to New Zealand: January 2016*. [online]2015[cit. 2016-21-03]. Dostupné z: www.stats.govt.nz/browse_for_stats/population/Migration/international-visitor-arrivals-jan-16.aspx
- [76] STEWART, C. *Hot springs, mud pools and geysers - Geysers', Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand*. [online]2013[cit. 2016-03-03]. Dostupné z : www.TeAra.govt.nz/en/photograph/6497/waimangu-geyser-the-worlds-largest
- [77] STEWART,S.. *Traditional hangi more than Maori meal*. [online]2015[cit. 2016-04-04]. Dostupné z: www.abc.net.au/local/stories/2015/03/30/4207394.htm
- [78] ŠINOVSÝ, J. *Mapy Nového Zélandu*. [online]2016[cit. 2016-03-03]. Dostupné z: www.sindapositivebook.com/fotoalbum/novy-zeland-2010/mapy-noveho-zelandu/mapa-noveho-zelandu-5.html
- [79] ŠUBRT, J a kol. *Soudobá sociologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2008. 384 s. ISBN 978-80-246-1486-1.
- [80] ŠUBRT, J. *Soudobá sociologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013. 444 s. ISBN 978-80-246-2219-4.
- [81] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [82] TAPSELL, P. 'Te Arawa', Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand, [online]2015[cit.2016-28-03].Dostupné z: www.TeAra.govt.nz/en/te-arawa
- [83] TEMPLE, P. *Presenting New Zealand, A nation's heritage*. 1. vyd. Auckland: New Holland Publisher Ltd., 2001. 192 s. ISBN 1877246506
- [84] TOURISM INDUSTRY. *The power of tourism* [online]2015[cit. 2016-21-03]. Dostupné z: <http://www.tianz.org.nz/main/the-power-of-tourism/>
- [85] TOURISM INDUSTRY. *Industry facts.Quick facts and figures*. [online]2015[cit. 2016-21-03]. Dostupné z:www.tianz.org.nz/main/key-tourism-statistics/

- [86] TRÁVNÍČKOVÁ, D. *Sen o Tichomoří: cesto-faktopis*. 1. vyd. Praha: Dany Travel, 2012. 160 s. ISBN 978-80-905335-0-9.
- [87] TROUSIL, M., JAŠÍKOVÁ V. *Úvod do tvorby odborných prací*. Vyd. 2., rozš. Hradec Králové: Gaudemaus [i.e. Gaudeamus], 2015. 240 s. ISBN 978-80-7435-542-4
- [88] TYLLNER, L. *Folklor* In: BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK (eds.). *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1450-2. STR
- [89] UNESCOPRESS. *Unesco issues first ever proclamation of masterpieces of the oral and intangible heritage*, [online]2016[cit. 2016-23-1]. Dostupné z: www.unesco.org/bpi/eng/unescopress/2001/01-71e.shtml
- [90] VAŇKOVÁ, L. *Tajemná Rotorua: Kraj bahna, bublin a páry*. [online]2014[cit. 2016-13-03]. Dostupné z: www.stoplusjednicka.cz/tajemna-rotorua-kraj-bahna-bublin-pary
- [91] VITURKA, M. *Kvalita podnikatelského prostředí, regionální konkurenceschopnost a strategie regionálního rozvoje České republiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 232 s. ISBN 978-80-247-3638-9.
- [92] VIRTUE R. *Traditional hangi more than Maori meal*. [online]2015[cit. 2016-04-04]. Dostupné z: www.abc.net.au/local/stories/2015/03/30/4207394.htm
- [93] WALROND C. 'Kauri gum and gum digging - Origin and early uses', Te Ara - the Encyclopedia of New Zealand, [online]2013[cit. 2016-28-03] Dostupné z: <http://www.TeAra.govt.nz/en/artwork/12951/moko>
- [94] WHITFIELD, P. a kol. *The rough guide to New Zealand. Fiorland. Rough Guide*, 7 vyd., 2010, 731 s., ISBN: 978-14-05387-903
- [95] WOITSCH, J. *Málo známé kořeny klasifikace rukodělné výroby*. *Národopisný věstník* XXL(63), 2004, 11-19s.
- [96] ZELENKA J, PÁSKOVÁ, M. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Linde Praha, 2012. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2

10 Přílohy

1) Mapa Nového Zélandu

Zdroj: Šinovský. *Mapy Nového Zélandu*. 2010.

2) Kmeny Nového Zélandu

Příloha č. 2

Územní uskupení	Kmen	Kánoe předků
Severní kmeny (Tai- Tokerau)	1.Aupouri 2.Rarawa 3.Ngati Kahu 4.Nga Puhi 5. Ngati Whatua	Kurahaupo A další
Kmeny Tainui	6.Ngati Tai 7.Ngati Paoa 8.Ngati Maru 9.Ngati Tama-Te-Ra 10.Ngati Whanaunga 11.Waikato 12.Ngati Maniapoto	Tainui
Kmeny Taranaki	13. Ngati Tama 14.Ngati Mutunga 15.Ngati Maru 16.Te Ati Awa 17.Taranaki 18.Nga Ruahine 19. Ngati Raunui 20.Nga Rauru	Tokomaru Kurahaupo Aotea
Kmeny Wanganui	21.Ngati Haua 22.Te Ati Hau	Tainui, Arawa Aotea a Kurahaupo
Kmeny Manawatu	23.Ngati Ruakawa 24.Ngati Apa 25.Rangitane 26.Muaupoko	Tainui Kurahaupo
Kmeny z Welingtonu	16.Te Ati Awa 27.Ngati Toa	Tokomaru Tainui
Kmeny Arawa	28.Arawa 29.Ngati Tuwhareota	Arawa
Kmeny z Bay of Plenty	30. Ngati Te Rangi 31.Ngati Ranginui 32. Ngati Awa 33.Tuhoe 34.Whakatohea	Matatua a Tainui

	35.Ngati Tai 36.Whanau –a – Apanui	Mataatua a Horouta
Kmeny východního pobřeží (Tai-Rawhiti)	37.Ngati Porou 38.Rongowhakaata 39.Te Aitanga –a- Mahaki	Horouta Takitimu
Takitimu	40.Ngati Kahungunu 25.Rangitane	Kurahaupo
Kmeny z Jižního ostrova	13. Ngati Tama 14.Ngati Mutunga 16.Te Ati Awa 25.Rangitane 27.Ngati Toa 41. Poutini 42. Ngai Tahu 42a.Ngati Mamoe	Tokomaru Kurahaupo Tainui Takitimu

Zdroj: Sinclair (2003:369)

3) Rozhovor s informátorem E

Dne 15. 3. 2016, délka rozhovoru cca 40 minut

Místo rozhovoru: park

1. Kolik je vám let?

„Je mi 34 let.“

2. Jaké je vaše povolání?

„Cestovatel.“

3. Kdy jste navštívil Nový Zéland?

„Přijel jsem tam na jaře v roce 2014 a zůstal něco málo přes rok.“

4. Jaký byl důvod vaší návštěvy Nového Zélandu?

„Nový Zéland byl můj vysněný dětský sen. Chtěl jsem poznat další kousek světa a poznat nové lidi. Když jsem byl ve Španělsku, tak mi přátelé o Zélandu vyprávěli. O svobodě žití, o volnomyšlenkářství lidí, o pohodě. Je tam taky neskutečná příroda. Líbí se mi, že je tam všechno....hory, moře, písečné duny, gejzíry, ledovce.“

5. Co se vám vybaví jako první v souvislosti s Novým Zélandem?

„Než sem tam byl tak příroda, ale po zkušenostech a pobytu, tak krásný Maorky (pousmání), pohoda, svoboda, tolerance. Taky zelená barva, ovce, nezávislost a

taky jiný vnímání času, který jsem jinde nezažil. A taky nízký nebe, který občas padá na hlavu.“

6. Navštívil jste v rámci vašeho pobytu město Rotorua a jeho okolí?

„Ano, byl jsem tam cca 14 dní, chtěl jsem si to pořádně prohlídnout. Když jsem mluvil s lidmi, kam se podívat a co určitě nevynechat, tak mi doporučili jako jedno z míst Rotoruu. Chtěl sem vidět Haku a taky se podívat do školy řezbářství. Bylo tam docela dost návštěvníků a dodneška nezapomenu na bagetu s vajíčkovou pomazánkou (smích). Bylo to tam fajn.“

7. Co Vás k návštěvě město vedlo?

„Chtěl jsem si čuchnout k odéru síry a zjistit, jestli to opravdu člověk přestane po chvílce vnímat. Taky jsem věděl, že to je centrum Maorů. Vždycky, když jsem v nějaké zemi mě zajímá, jak tam ty obyvatelé žijí. Jestli to je tak, jak se píše nebo jinak. Snažím se komunikovat s místními a taky u nich bydlet, to pak člověk pozná jak to opravdu je.

A taky se mi líbí Haka, viděl jsem ji v televizi, když ji předváděli ALL Blacks (rugbyové mužstvo) a měl sem husí kůži, tak jsem to chtěl vidět na vlastní oči.“

8. Co si myslíte o původních obyvatelích Nového Zélandu – Maorech?

„Už jich tam moc není, jsou docela přátelští. Ale je velký rozdíl mezi starými Maory a mladými. Ty staří pořád ještě ctí svoje tradice, ale mladý jsou docela líný i na mě (smích). Dneska už to tak není, ale bývali drsný. Mě vždycky fascinovali. Jejich kultura, umění (líbí se mi jejich tetování) a smysl pro kulturu.

Myslím, že si zaslouží respekt a úctu, hlavně ty starší, kteří ctí svou kulturu. Já se snažím od původních obyvatel vždycky něco naučit.“

9. Máte nějaké podvědomí o maorském umění?

„Ano znám. Líbí se mi válečný tanec Haka, z toho mám vždycky husí kůži. Jednou jsem to zkusil, ale nešlo mi to křičení, je to fyzicky docela náročný. Fascinuje mě řezbářství, mají to do detailu propracovaný, používají hlavně dřevo a greenstone. Nejvíc je pro mě tetování Moko , jedno tetování mám na noze. Nemám ho ze salonu, ale přímo od Maora. Dlouho se mnou rozebíral, proč ho chci a jaký má být jeho význam. Ale nedokážu si představit být potetovaný jak oni, ale je to fascinující. Mají to fakt propracovaný. Ale je fakt, že už to mají jen starý Maoři. Potetovanou Maorku v obličeji jsem viděl jen jednou. Mladý mají hodně tetování, ale spíš na rukách nebo nohách.“

10. Vlastníte nějaký výrobek typický pro maorskou kulturu?

„Mám greenstone, ale ten by se neměl koupit, ten by se měl dostat jako dar, jinak vám to přinese smůlu. Je to takový ten rybářský háček. Nosím ho pořád, přijde mi to takový mystický. Pár jsem jich taky koupil jako dárek.“

11. Viděl jste nějaké tradiční maorské umění?

„Viděl jsem Haku, vyřezávání do dřeva a kamene. V rodině kde jsem bydlel, mi k Vánocům dělali Hangi jako vánoční překvapení. V Rotorua jsem se byl podívat na to jak vyřezávají různé ornamenty do dřeva a nefritu. Bylo to zajímavý, je to fakt piplačka. Nechtěl bych to dělat, když mi za zády stojí dvacet návštěvníků (smích). Taky tam bylo představení válečného tance Haka a nějakého tance žen ,ale už si nepamatuju jak se jmenuje. Haka mě fascinuje, je v tom hrozně moc energie a přišlo mi jako by ji přenesli i na mě. Cítil jsem se silnější a takový nabitý.“

12. Jak jste představení tance Haka vnímal?

„Haka mě fascinuje , je v tom hrozně moc energie a přišlo mi jako by ji přenesli i na mě. Cítil jsem se silnější a takový nabitý. Pro mě jej jejich kultura mystická, z toho tance jde trochu strach, mrazení v zádech ,ale taky k nim mám velkej obdiv. Je to dost zpopularizovaný rugbyovým týmem All Blacks, který Zéland'ani milujou. Dneska si občas pustím Haku na internetu a husí kůže mi naskočí pokaždé.“

13. Mají podle vás představení maorského umění komerční charakter?

„Může to tak působit, ale myslím, že to vnímají tak, že chtějí ostatním předat něco z jejich kultury. Je to prostě ukázka jejich života a myslím, že je to dobrý i pro Zéland'any, že si připomenou, kdo byl původní obyvatel jejich země a jak žil. Jezdí se na to do Rotorui koukat i školy . Dneska jsou za potřebí peníze všude, tak je jasný, že ty Maory, co to tam předvádějí, musí někdo z něčeho zaplatit.“

14. Dochází podle vás při prezentaci maorského umění k inscenizaci (komerčně motivované předvádění tradic a obyčejů)?

„To si nemyslím. Podle mě Maorové chtějí prostě udržet svoje tradice a kulturu živou. Není to přehnané, spousta lidí si díky tomu představí jak ti lidé kdysi žili a je dobrý, když se kultura udržuje a ne, že je všechno v každý zemi na jedno brdo. Je jasný, že na jednu stranu to je předvádění, pokrok nezastavíš, nikdo přece nebude dneska běhat po ulici v šatech z peří a na ostatní vyplazovat jazyk, valit oči a mlátit rukama.“

4) Zadání práce

Příloha č. 4

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Akademický rok: 2015/2016

Studijní program: Ekonomika a management
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Management cestovního ruchu - anglický jazyk
(mcr-k-a)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Hiesböcková Monika	Džbánov 146, Džbánov	I1300273

TÉMA ČESKY:

Role původních obyvatel v cestovním ruchu

TÉMA ANGLICKY:

The role of indigenous peoples in tourism

VEDOUCÍ PRÁCE:

Ing. Martina Pásková, Ph.D. - KRRCR

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cíl práce: Analyzovat vnímání dopadu cestovního ruchu na nehmotné maorské dědictví, jak ze strany návštěvníků, tak samotných Maorů.

1. Úvod

2. Cíle práce a metodika práce

3. Teoretická východiska

3.1. Nehmotné dědictví

3.2. Etnografický cestovní ruch

3.3. Dopady etnografického cestovního ruchu na místní komunitu

4. Případová studie Rotorua

4.1. Charakteristika území

4.1.1. Fyzicko-geografická charakteristika

4.1.2. Kulturně historická charakteristika

4.2. Průběh a výsledky výzkumu

4.2.1. Nehmotné dědictví Maorů

4.2.2. Etnografický cestovní ruch

4.2.3. Vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu místní komunitou

4.2.4. Vnímání dopadů etnografického cestovního ruchu návštěvníky

5. Shrnutí výsledků

6. Doporučení

7. Závěr

8. Přílohy

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

MASSON M.J. Poslední ráj na zemi: 1. vyd. Brno: Centa spol s.r.o., 2005, ISBN:80-7341-523-2

MÁRA J. Nový Zéland země protinožců, 1. vyd. Prerov: Mára, 2005, ISBN:80-239-5527-6

STAFFORD D. Introducing Maori culture, 1. ed. London: Reed Publishing, 1997, ISBN:07900 05972

WALKER R. Kawhahai Tonu Matou, Struggle without end, 1. ed. London: Penguin books, 1990, ISBN:0140132406

KA'AI M.T., MOORFIELD J.C., REILLY P.J.M., MOSLEY S. An Introduction to Maori culture and society, 1. ed. New Zealand: Pearson Education, 2004, ISBN:0582545722

SINCLAIR K. a kol., Dějiny Nového Zélandu, 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2003, ISBN:80-7106-556-0

Příloha č. 4

Podpis studenta:

Handwritten signature

Datum:

25. 9. 2015

Podpis vedoucího práce:

Handwritten signature

Datum:

25. 9. 2015